Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ | BIO.ΜΕ. και Αλληλέγγυα Οικονομία (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Συζητήσαμε για τις εξελίξεις στη BIO.ΜΕ. και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία με τον Αντώνη Μπρούμα. Αφορμή στάθηκε η προσπάθεια πλειστηριασμού του εργοστασίου αλλά και η ψήφιση του νομοσχεδίου για την Κ.ΑΛ.Ο.

Ραδιοφωνικά στους 106,7 στα FM για την Αττική, στους 96,5 FM μέσω του Εργατικού Κέντρου Εύβοιας και μέσω του Ράδιο Ένωση 97,3 FM στην Βοιωτία.
Διαδικτυακά στο https://www.ertopen.com/radio.

Τα ηχητικά όλων των εκπομπών **εδώ**.

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ | Νέα Δεξιά και Αριστερός Λόγος (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Αυτή την εβδομάδα συζητάμε για τη νέα Δεξιά και τον αριστερό λόγο, τις αντιφάσεις και τις συγκλίσεις τους. Αφορμή το συνέδριο του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και οι τελευταίες “διαμάχες” στη βουλή

για τη διαπλοκή.

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ – Οι Διατλαντικές Συμφωνίες TTIP, CETA (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Αυτή την εβδομάδα συζητάμε για τις διατλαντικές συμφωνίες TTIP και CETA.

Η CETA, η TTIP και η TISA είναι οι συμφωνίες που παραδίδουν έδαφος και υπέδαφος στις πολυεθνικές για κερδοσκοπία χωρίς όρια και χωρίς προφύλαξη, καταργώντας όλα τα εμπόδια ελέγχου με δραματικές επιπτώσεις στην παραγωγή και ασφάλεια των τροφίμων, στο περιβάλλον, σε δικαιώματα.

Στο 2ο μέρος της εκπομπής σχολιάζουμε και την πρόσφαση “διαμάχη” εκκλησίας-κράτους με αφορμή το ζήτημα του μαθήματος των θρησκευτικών στα σχολεία.

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ: Ο Πόλεμος για το Νερό (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… *από τα κάτω.*

Αυτή την εβδομάδα συζητάμε για τον πόλεμο του νερού και την ιδιωτικοποιησή του. Το νερό ως κοινό αγαθό ή ως εμπόρευμα;

Παραδείγματα από κινήματα έναντια στην εκτροπή του Αχελώου και για την προστασία του ποταμού Αώου.

Η Απογύμνωση του (Νέο)Αριστερού Λόγου – Το κοινωνικο-ιστορικό δείγμα

Αποστόλης Στασινόπουλος

«Είμαστε κάθε λέξη απ' το σύνταγμα αυτής της χώρας»

Με αυτή την εμβληματική φράση για τη σύγχρονη αριστερά θέλησε ο Α. Τσίπρας να σφραγίσει μετά την πρώτη εκλογική νίκη του Σύριζα τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης, εγκαινιάζοντας τον νέο κυβερνητικό σχηματισμό ως τον μοναδικό φορέα επαναλειτουργίας του κράτους και διαφύλαξης της συνταγματικής νομιμότητας. Ήδη από την πτώση της εγχώριας

σοσιαλδημοκρατικής πλάνης και την κατάρρευση του Πασόκ, είχε αποδυθεί σε μια επιχείρηση προσεταιρισμού των πολιτικών αιτημάτων του εν λόγω χώρου μέσα από τη διαρκή επίκληση της «δημοκρατικής παράταξης» του τόπου, απευθυνόμενος σε ένα από χρόνια κατασκευασμένο ακροατήριο που από τα μέσα του προηγούμενο αιώνα και με πολλαπλές μεταμφιέσεις αποτελεί τη βάση της κεντρικής πολιτικής εξουσίας.

Τα θεμέλια της «δημοκρατικής παράταξης» που δεν κατάφερε να διατηρήσει στο πελατολόγιό του ο Ευ.Βενιζέλος και κατέγραψε στην εκλογική του ατζέντα ο Σύριζα, σηματοδότησαν την κορύφωση του αριστερού εγχειρήματος κατάληψης της εξουσίας και παραγωγής ενός ηγεμονικού λόγου διαχωρισμένου από τις δημοκρατικές αιχμές που είχαν αναδείξει τα κοινωνικά κινήματα των τελευταίων ετών. Βέβαια, μόνο ένας τραγωδός του 21ου αιώνα θα μπορούσε να διαλευκάνει πού οδηγεί η σύγχυση μεταξύ της προσκόλλησης στο ενωσιακό μοντέλο, της λατρείας των κινημάτων και της λενινιστικής φαντασίωσης του αυτοσκοπού της εξουσίας. Ο Λένιν το 1917 ήξερε πολύ καλά ένα πράγμα, πως έφτασε η στιγμή για να πάρει την εξουσία και πως αύριο θα είναι αργά. Έχουν περάσει σχεδόν εκατό χρόνια από τότε και ενώ το παρόν των κοινωνιών επιταχύνεται και μεταβάλλεται ραγδαία, ο πόθος της εξουσίας για την εξουσία παραμένει ακατάβλητος στον αριστερό λόγο.

Η ρητορική της πόλωσης που συνόδευσε την πολιτική της ενσωμάτωσης ακολούθησε πιστά τα νεοελληνικά διλήμματα του «Καραμανλής ή τανκς» και του μεταμφιεσμένου «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα», προσθέτοντας με μπόλικη δόση αριστερού λαϊκισμού το νεόκοπο μνημόνιο-αντιμνημόνιο. Συγκαλύπτοντας το πορώδες έδαφος της ριζοσπαστικοποίησης της δημοκρατίας και επαναπροσδιορισμού των μεταπολεμικών και μεταπολιτευτικών θεσμών της ελληνικής κοινωνίας που απασφαλίστηκε τα τελευταία χρόνια, προσέφυγε σε μια καταγγελία της λιτότητας και διεκδίκηση της καταστρατηγημένης δημοκρατίας αγνοώντας το κολλώδες τέλμα της σοσιαλδημοκρατίας και τα οριακά σημεία απόδοσης της αντιπροσώπευσης. Ακόμα, η διακαής επιθυμία

παρείσφρησης στην κρατική εξουσία και η επιδίωξη ισχυροποίησης της ευρωπαϊκής νομικο-πολιτικής τάξης δίχως καμία διερώτηση γύρω από τις δομές και τους μηχανισμούς που τις συστήνουν κατέδειξε και κατά δήλωση της ευρωπαϊκής ελίτ πως η "αριστερή" διακυβέρνηση απεδείχθη η ικανότερη ώστε να ολοκληρώσει χωρίς ιδιαίτερους κλυδωνισμούς τη συντριβή των κοινών και τη διάλυση του κοινωνικού συμβολαίου.

Τι μπορεί να σηματοδοτούν όμως για τη σύγχρονη Ευρώπη λέξεις όπως έθνος-κράτος, κοινωνικό συμβόλαιο, αντιπροσώπευση, πρόοδος, ανάπτυξη; Τι έχει απομείνει άραγε σήμερα από τις αφετηριακές εξαγγελίες περί ελευθερίας, ισότητας και αδελφοσύνης; Οι παραδοσιακοί διαχωρισμοί καθίστανται αναχρονιστικοί καθώς εδραιώνεται πλέον η πολιτειακή ισχύς της οικονομικής σφαίρας αφού η πολιτειακή και πολιτική ζωή βουλιάζει στην οικονομία της αγοράς και των διάχυτων οικονομικο-πολιτικών δικτύων υπερεθνικής εξουσίας συντρίβοντας τη δυνατότητα του πολίτη να συμμετέχει καθοριστικά στην απόφαση. Τι σημαίνει να είσαι πολίτης σήμερα στη Ευρώπη; Η διάκριση δημοσίου και ιδιωτικού έχει πλήρως διαρραγεί, και η έννοια του πολίτη απαξιώνεται επειδή εκφράζει τον κατακερματισμό και την πολιτική αδυναμία των πολιτών απέναντι στις παντοδύναμες ελίτ. Ο πολίτης δεν έχει πραγματικό λόγο στην απόφαση, γεγονός που εκδηλώθηκε ξανά με τεράστια σαφήνεια μετά και το τελευταίο δημοψήφισμα. Η Ε.Ε. ενσαρκώνει σήμερα μια συγκεντρωτική δομή ολιγαρχικού τύπου που τείνει διαρκώς σε γιγαντισμό. Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής λογικής και φαντασίας βρίσκεται η αντίληψη πως όλα κινούνται γύρω απ' την οικονομία επιβάλλοντας έναν πολιτισμό της οικονομίας σε έναν διαρκή επαναπροσδιορισμό με όρους χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης. Γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες μέσα από ένα πλήθος γεγονότων, της συντριπτικής υπεροχής της κερδοσκοπίας που αδηφάγα επιχειρεί να ιδιωτικοποιήσει το σύνολο των κοινών υπό το γυμνό πέπλο της ανάπτυξης, διαμορφώνοντας ένα αδιάσπαστο συνεχές περιφράξεων. Η Ευρώπη διαχωρίζεται σε ζώνες υψηλής τεχνολογικής ανάπτυξης, ειδικές ζώνες όπου το δίκαιο περιστέλλεται ανά περίσταση και ζώνες ανομίας.

Τα παγκόσμια πλέον δίκτυα οικονομικής εξουσίας που επικαθορίζουν τις αποφάσεις για το μέλλον των κοινωνιών, μετασχηματίζουν το κράτος σε έναν θεσμό θωράκισης της δημόσιας ασφάλειας και υλοποίησης των κυρίαρχων επιταγών. Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι το παράδειγμα των Σκουριών όπου η κρατική δομή αναλαμβάνει τον ρόλο του αστυνόμου μεταξύ της κερδοσκοπίας της Eldorado Gold και της τοπικής κοινωνίας εις βάρος φυσικά των τοπικών αντιστάσεων. Ακόμα, η υιοθέτηση κεϋνσιανών πολιτικών στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον έδειξε γρήγορα τα όριά της. Η σχετική αποτελεσματικότητα των παραπάνω πολιτικών, που εδραζόταν στις πρώτες δεκαετίες μεταπολεμικά, βασιζόταν στην ικανότητα των κυβερνήσεων να ελέγχουν με νομισματικά και δημοσιονομικά μέτρα το επίπεδο της απασχόλησης, τον ρυθμό της ανάπτυξης, το επίπεδο των τιμών και το εξωτερικό ισοζύγιο. Η έξοδος από τις κλειστές οικονομίες σε μια διευρυμένη αγορά πολλαπλών διαστρωματώσεων, η υπερδιόγκωση του οικολογικού αποτυπώματος με την ταυτόχρονη υφεσιακή τάση της παγκόσμιας οικονομίας –προς πείσμα και των αριστερών επιδιώξεων για νέες αναπτυξιακές διαδρομές– και η υποβάθμιση της κρατικής πολιτικής ισχύος σημαδεύει το ήδη απονεκρωμένο σώμα της κρατικής εξουσίας με όρους κυρίαρχης εθνικής πολιτικής. Η νεοφιλελεύθερη σκακιέρα απορροφά την εθνική πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας καθιστώντας την αντιμνημονιακή συνθηματολογία και το κεϋνσιανό πρόγραμμα σε έσχατης πολιτικής σημασίας διεκδικήσεις. Βέβαια, ο τραγέλαφος των αριστερίστικων οραμάτων επίλυσης των προβλημάτων δια της εξόδου από το ενωσιακό μόρφωμα παραγνωρίζει αφενός την εξωτερική απόδοση της ισοτιμίας του εσωτερικού νομίσματος και αφετέρου την ισχύ των παγκόσμιων δικτύων εξουσίας με την παράλληλη καθυπόταξη κρατών εκτός Ε.Ε. από τα εν λόγω δίκτυα.

Η εξαγγελία του δημοψηφίσματος αποκάλυψε με διαφάνεια την αμηχανία και τον συνολικό αυτοεγκλωβισμό του πολιτικού σχεδιασμού και της κυρίαρχης ρητορικής του Σύριζα. Η «πολιτική του εφικτού», που προσέβλεπε σε μια αμοιβαία επωφελή λύση, καθαίρεσε γρήγορα την πολλαχώς καθαγιασμένη «αριστερή» διαχείριση του κράτους υπό την προωθητική αντιπολίτευση των

κινημάτων και καθιέρωσε την παραγωγή ενός λόγου επαναθεμελίωσης της «μη εναλλακτικής». Άλλωστε, η αποφυγή κριτικής των μετασχηματισμών της σύγχρονης κρατικής δομής και του επελαύνοντος οικονομισμού προς όλα τα πεδία της ζωής που οδήγησε στην απογύμνωση του αριστερού λόγου, είχε να αντιμετωπίσει και τη νέα συμφωνία της TTIP. Η διχοτομική διαίρεση της κοινωνίας σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, που κατασκεύασε το εύπεπτο και λαϊκίστικο δίλημμα της εξόδου από το μνημόνιο και κατέληξε στο δημοψήφισμα, οικοδόμησε τους όρους της ήττας μέσα από τη μη διαχειρισιμότητα του ΟΧΙ και την υπογραφή της νέας συμφωνίας. Η διεξαγωγή του δημοψηφίσματος δεν σηματοδότησε επ' ουδενί την άσκηση κοινωνικής εξουσίας με δημοκρατικές συντεταγμένες. Παρουσίασε όμως μια κοινωνική δυναμική με τεράστια εσωτερική ρευστότητα αλλά και σαφή διατεταγμένη οριοθέτηση που εκφράστηκε συντριπτικά.

Τα φαντάσματα μιας σύγχρονης αριστερής κρατικής ηγεμονίας και μιας σύζευξης με διαχωρισμούς μεταξύ αριστερής διακυβέρνησης και κοινωνικών κινημάτων εξανεμίστηκαν ταχύτατα, με τον αριστερό κυβερνητισμό να ολισθαίνει ολικά σε έναν αυταρχικό φιλελευθερισμό και να καθηλώνει τα κινήματα επιζητώντας την κρατικοποίησή τους. Η αποτυχία της αριστερής διακυβέρνησης δεν καταδεικνύει την αδυναμία της ηγεσίας του Σύριζα να διαπραγματευτεί και να υλοποιήσει τον πολιτικό της προγραμματισμό αλλά αναφέρεται στο σύνολο της αριστερής στρατηγικής και ρητορικής και στην καθολική φαντασίωσή της για την εφόρμηση στην κρατική εξουσία και την εναλλακτική της διαχείριση. Το γεγονός αυτό συμπαρασύρει το σύνολο του αριστερού λόγου, ο οποίος σε όλες τις εκφράσεις του είναι άρρηκτα συνυφασμένος με την πρόσδεση στην κρατική εξουσία. Η κρατική δομή έχει περιέλθει σε μια ψυχρή και αναποτελεσματική διαχειρισιμότητα, μετατρέποντας τους επίδοξους εραστές της σε υπαλληλικό προσωπικό. Η αριστερή περιπλάνηση στην εξουσία έδειξε ξανά τα όριά της. Ας μη γυρεύουν οι αστερισμοί του αριστερισμού την ανικανότητά τους να εισέλθουν στο κοινοβούλιο στην ανωριμότητα των συνθηκών.

Το Κενό Σημαίνον Της Ευρώπης – Η Απορρύθμιση των Θεσμικών Αρχών και των Κοινωνικών Συμβολαίων

Αποστόλης Στασινόπουλος

Η μυθολογική μορφοποίηση της Ευρώπης μας εξιστορεί πως παραπλανημένη από τη μεταμόρφωση του Δία σε ταύρο έσπευσε να τον χαϊδέψει δίνοντας του την ευκαιρία να την αρπάξει. Ο Δίας χάρισε στην Ευρώπη τρία δώρα, τον Τάλω (έναν άγρυπνο μεταλλικό γίγαντα – φύλακα που αργότερα προστάτευε την Κρήτη από κάθε επιδρομή), ένα κυνηγόσκυλο που δεν έχανε ποτέ το θήραμά του και ένα όπλο που δεν αστοχούσε ποτέ. Η Ευρώπη άνοιξε τα δώρα της πρόσφατα απελευθερώνοντας τον γίγαντα- φύλακα frontex , το κυνηγόσκυλο των αστυνομικών επιδρομών και το όπλο των στρατοκρατούμενων συνόρων.

”Τέλος θέλω να πω, ότι σε σχέση με διάφορες ερωτήσεις σας για τα σύνορα, για τον φράχτη, το όνειρο, το όραμα το δικό μας, είναι να έχουμε μία Ευρώπη δίχως τείχη, δίχως φράχτες, δίχως σύνορα. Η Ευρώπη όμως έχει σύνορα με άλλες χώρες εκτός Ευρώπης. Η Τουρκία σήμερα δεν είναι στην Ευρώπη. Η ιδέα του να πέσει ο φράχτης μονομερώς και να έρχονται οι πρόσφυγες από τον Έβρο, φαίνεται καλή ιδέα για κάποιους που δεν έχουν γνώση του γεγονότος ότι από την άλλη μεριά του Έβρου, μέχρι να φτάσουν δηλαδή στον Έβρο αυτοί οι άνθρωποι, υπάρχουν νάρκες. Άρα το δίλημμα μας δεν είναι εάν θα χάνουν τη ζωή τους στο Αιγαίο ή στις νάρκες του Έβρου. Το ζήτημα για εμάς είναι να μην χάνουν

τη ζωή τους οι πρόσφυγες. Συνεπώς, η σωστή διαχείριση του προβλήματος είναι η σωστή προετοιμασία των υποδομών στην ελληνική πλευρά και η συνεργασία με την Τουρκία ώστε να σταματήσουν οι ροές.” (1)

Η δήλωση αυτή του Αλέξη Τσίπρα, το Νοέμβριο του 2015, εκτιμώ πως είναι ιδιαιτέρως στοχευμένη και εξόχως σημαντική, όχι τόσο για αυτά που λέει αλλά για όσα επιχειρεί να αποκρύψει. Η συγκεκριμένη δήλωση εξοβελίζει δύο θεμελιώδεις πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας: την κατάρρευση της πολιτικής ελέγχου και επιτήρησης στην οποία είχε επενδύσει η Ευρώπη τη διαχείριση του μεταναστευτικού, η οποία έφτασε στο απόγειό της τον Μάρτιο του 2015 και την διάβρωση του θεσμικού πλαισίου πάνω στο οποίο είχε βασίσει τις πολιτικές της.

Η μία διάσταση της κυρίαρχης πολιτικής και στρατηγικής διαχείρισης της μετανάστευσης εκφράστηκε με τη λογική της αποτροπής και είχε ως ακρογωνιαίο λίθο την παρανομοποίηση της μετακίνησης και την εγκληματοποίηση της ύπαρξης. Η εν λόγω λογική, δεν συνίστατο στη θεσμοθέτηση νόμων προς παραβίαση από τους μετακινούμενους αλλά στη συστηματική δημιουργία ενός άνομου χώρου, ενός νομικού κενού δηλαδή, που περικλείει και ορίζει τον μετανάστη. Ο προσδιορισμός της κατάστασής του ως παράνομης, λαθραίας ή παράτυπης δεν εκπήγασε από τη διάπραξη κάποιου ποινικού αδικήματος, αλλά ήταν σύμφυτος με την καθολική ανυπαρξία ενός νομικού πλαισίου προστασίας του. Το γεγονός αυτό επενδύθηκε με την πολιτική εξωτερίκευσης των ροών και της επαναπροώθησης αυτών, δηλαδή την διοικητικά και στρατιωτικά οργανωμένη διατήρηση των ροών εκτός Ε.Ε. μέχρι και τη φυσική εξόντωση των όντων εκείνων που ήταν νομικά “ακατανόμαστα”.

Το παραπάνω συνδυάστηκε με την ολική αστυνόμευση του ελέγχου και τη συνεπακόλουθη στρατικοποίηση της επιτήρησης για το μεταναστευτικό πληθυσμό. Η εδραίωση ενός νόμιμου πολέμου χαμηλής έντασης εμφανίστηκε με τη στρατικοποίηση των συνόρων που επεκτάθηκε ταχύτατα και στο εσωτερικό των δυτικών κοινωνιών πολλαπλασιάζοντας τα σύνορα και καθιστώντας τα ασαφή

και αδιάκριτα. Οι επιχειρήσεις της frontex στο Αιγαίο, η ανέγερση του φράχτη στον Έβρο, η δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης, αποτέλεσαν τη ρύθμιση του απειλητικού "Άλλου" ως ξένου και παράλληλα ως μιας "ανωμαλίας" στη φανταστική συνέχεια του ευρωπαϊκού πειράματος. Επιπλέον, πρέπει να υπολογίσουμε την ανάπτυξη και εφαρμογή εντός αυτών των επιχειρήσεων μη επανδρομένων αεροσκαφών (drones) (2) και των στρατιωτικο-βιομηχανικών τεχνολογιών ελέγχου και επιτήρησης που ανεφύησαν με το σύστημα Eurosur (3).

Η κίνηση των τεκτονικών πλακών του πολιτικού χάρτη δημιουργεί διαρκώς πολλαπλούς κοινωνικούς σεισμούς παγκοσμίως. Η κατάρρευση των μηχανισμών ελέγχου και επιτήρησης των πληθυσμιακών ροών που περιγράψαμε παραπάνω αποτύπωσε την αποτυχία των ιδεολογημάτων της αποτροπής και της εξαίρεσης καθώς δεν κατάφεραν ούτε στο ελάχιστο να προβλέψουν, να αποτρέψουν και να διαχειριστούν τα προσφυγικά κύματα. Η αντιμεταναστευτική ρητορεία της Ευρωπαϊκής ελίτ και των κρατών μελών της, διαταράχτηκε ανεπανόρθωτα καθώς στάθηκε αναντίστοιχη, ακόμα και με τις δικές της κανοναρχήσεις και τα πολιτικά της στρατηγήματα, να ερμηνεύσει τις νέες κοινωνικές συγκροτήσεις και να διασφαλίσει την εύρυθμη λειτουργία των κοινωνιών. Τι συμβαίνει όμως σήμερα; Πού δείχνει να οδηγεί η αποτυχία και το αδιέξοδο των κυρίαρχων πολιτικών αποφάσεων;

Αρχικά θα πρέπει να σταθούμε στην ερωτοτροπούσα σχέση της Ευρώπης με την Τουρκία που κατέληξε και στην πρόσφατη κοινή δήλωση – συμφωνία, που χαρακτηρίζει την Τουρκία ως ασφαλή τρίτη χώρα συγκαλύπτοντας πως το τελευταίο διάστημα στην Τουρκία δολοφονούνται αντιφρονούντες δικηγόροι σε δημόσια θέα, εξοστρακίζεται η ελευθερία του τύπου ενώ ταυτόχρονα φυλακίζονται δημοσιογράφοι που θεωρούνται αντισυστημικοί. Ολόκληρες πόλεις και κοινότητες Κούρδων (4) πολιορκούνται στο εσωτερικό της και η ένταση της καταστολής διευρύνεται τη στιγμή που η "ψυχρή" διαμάχη με την Ρωσία εξαπλώνεται σαν έρημος κάτω από το θρυμματισμένο πολιτικό σκηνικό. Ακόμα, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το κλείσιμο των συνόρων και τη

δημιουργία φραχτών εντός Ε.Ε. Αν αναλογιστούμε και την πρόσφατη απόφαση του συμβουλίου της Κομισιόν να εντείνει τους ελέγχους εντός της ζώνης Σένγκεν μπορούμε χωρίς δυσκολίες να κατανοήσουμε την αλλοίωση του θεσμικού μεταβολισμού της Ευρώπης (5). Η ηγεμονική στάση της Γερμανίας που εμφανίστηκε ως εγγυητής της σταθερότητας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος και προέβη σε μια επιλεκτική υποδοχή, σκληραίνοντας τους όρους για την οικογενειακή επανένωση, συνοδεύεται, όπως γίνεται πλέον ξεκάθαρο, από την άρνηση των δορυφόρων της να συμμετέχουν στην πολιτική μετεγκατάστασης με την διαρκώς εντεινόμενη εσωστρέφεια τους. Πρέπει να επισημάνουμε, στο σημείο αυτό, και το τελευταίο νομοσχέδιο που ψηφίστηκε από την ελληνική βουλή, στο οποίο αναφέρεται ρητά η δυνατότητα στέρησης της ελευθερίας των προσφύγων μετά από απόφαση του διοικητή του εκάστοτε hot spot! (6)

Τα hot spot αποτελούν τα νεώτερα στρατόπεδα συγκέντρωσης βαθαίνοντας ακόμα περισσότερο τον διαχωρισμό και τις διαιρέσεις εντός των πληθυσμών. Η φημολογία των τελευταίων ημερών για την κατάρρευση της συμφωνίας Ε.Ε -Τουρκίας είχε ως συνέπεια την κυκλοφορία δημοσιευμάτων στον γερμανικό τύπο και συγκεκριμένα στη Bild για τη μετατροπή των νησιών σε hotspot με την ταυτόχρονη παύση των ακτοπλοϊκών γραμμών προς την ενδοχώρα (7) .

Η Ειδομένη που παράχθηκε ως ένας γεωστρατηγικός τόπος γκρίζας ζώνης δικαίου πάνω στον οποίο επιχειρήθηκαν κεντρικές πολιτικές συγκρούσεις μεταξύ της Ελλάδας, της Μακεδονίας και της Ε.Ε., εκκενώθηκε με συνοπτικές διαδικασίες χωρίς την παρουσία δημοσιογράφων αποκαλύπτοντας πως τα όρια μεταξύ του ορατού και του αόρατου είναι τετριμμένα. Η επιλογή διατήρησης του φράχτη στον Έβρο τη στιγμή που ήδη έχει δημιουργηθεί βαλκανική δίοδος, επεκτείνοντας τη λογική του ρεαλισμού και της διαχείρισης στο ζήτημα των πληθυσμιακών ροών, καταργεί τη μόνη λογική δίοδο εισόδου με συνέπεια να μεγεθύνεται ο αριθμός των θυμάτων καθημερινά. Η αποτροπή των μαζικών θανάτων στο ”σταυροδρόμι των πολιτισμών” μπορεί να περάσει μόνο μέσα από

την αποστρατικοποίηση των συνόρων και το άνοιγμα του απονταρκοθετημένου Έβρου.

Επιπροσθέτως, η πρόταση για τη δημιουργία outspots εκτός Ε.Ε που ανακυκλώνεται συνεχώς τον τελευταίο χρόνο σε όλες τις συζητήσεις του κονκλαβίου των ευρωπαϊκών ηγετών πρέπει να μας ανακινεί πολλές υποψίες διότι η δημιουργία τέτοιων κέντρων πέρα από το να στεγανοποιεί την αυθαίρετη κράτηση, και μάλιστα με ακόμα πιο αμφιλεγόμενους όρους διότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η Τουρκία – όπως ήδη σημειώσαμε – θεωρείται ασφαλής χώρα, περιπλανιέται στους κόλπους των ευρωπαϊκών οργάνων εδώ και αρκετά χρόνια (8) .

Επίσης, εκτείνει τη λογική της εξωτερίκευσης των ροών και των κλειστών συνόρων καθώς αρνείται να αποδεχτεί την κατάρρευση της ευρωπαϊκής νομικο-πολιτικής τάξης και εμμένει στη λογική του διαχωρισμού, που έχει ως αποτέλεσμα την πολύ πιθανή προοπτική δημιουργίας ροών δύο ταχυτήτων και ακόμα περισσότερων στρατοπέδων συγκέντρωσης στις χώρες αυτές. Η βαθιά ανηθικότητα του κράτους και των υπερεθνικών δικτύων οικονομικής και πολιτικής εξουσίας ξεδιπλώνεται ξανά, οριοθετώντας τη σχέση της με την ανθρώπινη ζωή. Όλα αυτά, εκτός από το να καταδεικνύουν την αντινομική φύση του δυτικού φιλελευθερισμού και τις αντιφάσεις του ενωσιακού μορφώματος, αποκαλύπτουν τη συνολική κατάρρευση της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς το πεδίο των συγκρούσεων μεταφέρεται εντός Ε.Ε. με τις θεσμικές δικλείδες που αποτελούσαν τα μέχρι πρότινος θεμέλιά της, να απορρυθμίζονται από το εσωτερικό της.

Το δικαίωμα στο άσυλο περιορίζεται σε σημείο πρωτοφανές καταδεικνύοντας τη θωράκιση και των κρατών-μελών καθώς συσκοτίζονται και οι έσχατες βεβαιότητες του Ευρωπαϊκού μοντέλου που μεταλλάσσεται μαζί με τα κράτη-μέλη της από μια ένωση Δικαίου σε μια ένωση Ισχύος. Οι βαθιές αυτές αντιφάσεις και η τεράστια αμηχανία των ευρωπαϊκών ελίτ απέναντι στη νέα αυτή κατάσταση, πηγάζει από το γεγονός πως οι νέες κοινωνικο-ιστορικές εκδηλώσεις καταφέρνουν να υπονομεύσουν τους πρωτογενείς όρους συγκρότησης του έθνους – κράτους και της

Ε.Ε., όπως και όλες τις θεσμικές άμυνες της ”Ευρώπης των δικαιωμάτων και της ελευθερίας των πολιτών”. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ο Χάρτης θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταστρέφονται σε κενές από νόημα συμβάσεις καθώς αδυνατούν να εγγυηθούν τους όρους της ζωής.

Ποια είναι όμως τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καινοφανούς αυτής προσφυγικής κίνησης; Το διαβατήριο Νάνσεν αποτέλεσε εν μέσω του νομικού εργαστηρίου του μεσοπολέμου την πρωταρχική εισαγωγή διεθνών κανονισμών που στόχευαν να διευθετήσουν το ζήτημα των προσφύγων. Ο οργανισμός αυτός (το Διεθνές γραφείο Νάνσεν) διαλύθηκε το 1938, μετά την κατάργηση της σχετικής Αρμοστείας πλην όμως το έργο της συμπεριελήφθη σε νεότερες συνθήκες, όπως στη συμφωνία του Λονδίνου (15 Οκτωβρίου 1949) και της Γενεύης (28 Ιουλίου 1951). Η μεταγενέστερη συνθήκη της Γενεύης αποτελεί μέχρι και σήμερα την ισχυρότατη παραπομπή καθορισμού του πρόσφυγα που μαζί με το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης το 1967 εκφράστηκαν ως η ρυθμιστική αρχή διευθέτησης του προσφυγικού ζητήματος μετά και το τέλος του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου, μέσω μαζικών επαναπατρισμών και πολιτογραφήσεων. Η αποτελεσματικότητα όμως αυτών των συμβάσεων και των οργανισμών τους θα έπρεπε να δηλωθεί απερίφραστα και χωρίς ψευδαισθήσεις πως ήταν ανέκαθεν ανεπαρκής. Όπως είχε διακρίνει παλιότερα και ο Αγκάμπεν: ”Σε κάθε περίπτωση, όμως, το ουσιαστικό είναι ότι κάθε φορά που οι πρόσφυγες δεν αντιπροσωπεύουν μεμονωμένες ατομικές περιπτώσεις, αλλά, όπως συμβαίνει πλέον με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, ένα μαζικό φαινόμενο, τόσο αυτές οι οργανώσεις όσο και τα μεμονωμένα κράτη, παρ ‘όλες τις επίσημες και βαρύγδουπες επικλήσεις των ”ιερών και αναπαλλοτρίωτων” δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποδεικνύονται ολωσδιόλου ανίκανα όχι μόνο να επιλύσουν το πρόβλημα, αλλά ακόμα και να το αντιμετωπίσουν με τον προσήκοντα τρόπο” (9) .

Η διαπίστωση αυτή του Αγκάμπεν δύναται να μας βοηθήσει να ερμηνεύσουμε και τον λόγο που οι μεταπολεμικές συναινέσεις απεμπόλησαν την πρόβλεψη και την εγγραφή των μετακινήσεων που

ακολούθησαν μέσα σε αυτές τις συμβάσεις. Η ροή της μετακίνησης από το 1950 και μετά καθορίστηκε από διακρατικές συμφωνίες στη βάση των κοινών αγορών εργασίας ή πολιτικών κάλυψης εργατικού δυναμικού στη άνθιση της καπιταλιστικής ανάπτυξης με στόχο την επιλεκτική υποδοχή σε μια ολοένα αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση της αγοράς εργασίας. Με την πετρελαϊκή κρίση το 1973, μέχρι και την οποία είχαν στρατολογηθεί περί τους 20 εκατομμύρια ξένοι εργάτες με το καθεστώς του «φιλοξενούμενου εργάτη», τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη αποφάσισαν να απαγορεύσουν μονομερώς την εισροή εργατών. Η πολιτική αυτή, η μεταλλαγή δηλαδή του status quo του μετανάστη και η απόσυρση των κρατών από τις συμφωνίες που περιόριζαν την παράνομη μετανάστευση, οδήγησε στον διαχωρισμό του πρόσφυγα και του μετανάστη χωρίς χαρτιά, η οποία καθόρισε έκτοτε και το νομικό καθεστώς των μετακινούμενων. Τα συμβόλαια πάνω στα οποία αποτυπώθηκαν οι νόμιμοι δίοδοι διάβασης αποσχίστηκαν από τα ίδια συμβαλλόμενα μέρη ενώ όσοι τα διέσχιζαν βούλιαξαν στο κενό που δημιουργήθηκε, αιωρούμενοι πάνω από το χάσμα μεταξύ αυτών των δύο τόπων.

Η εισβολή της ιστορίας στον κοινωνικό χρόνο με την πρόσφατη παγκόσμια και αδιάκοπη μετακίνηση πληθυσμών δημιούργησε τις ρωγμές για την ανασκευή όλων των νομικών κατηγοριών στις οποίες βασίστηκε η ευρωπαϊκή θεσμική τάξη. Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των εισροών αντιστοιχεί σε αυτό που το δικαιϊκό πλαίσιο ορίζει ως “πρόσφυγα”, ένα πρόσωπο που δικαιούται νομικής προστασίας, μαζί με την ανικανότητα συνολικής απορρόφησής τους στην κατεύθυνση μιας πολιτικής μετεγκατάστασης και την αδυναμία ολικής νομικής τους κάλυψης απογυμνώνει το νομικό και εξουσιαστικό διαχωρισμό μετανάστη και πρόσφυγα. Πώς θα έπρεπε να χαρακτηριστούν άλλωστε όσοι εκτοπίζονται λόγω επισιτιστικών και περιβαλλοντικών κρίσεων ή όσοι πέφτουν θύματα trafficking ή διώκονται πολιτικά και θρησκευτικά κατά τη διαδρομή τους;

Η μεγαλύτερη μετανάστευση που γνωρίσαμε από το Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο διεξάγεται σήμερα και κυοφορεί μια νέα πολιτική συνθήκη

και όχι ένα πρόβλημα προς επίλυση, το οποίο άλλωστε θα ήταν αδύνατον να επιλυθεί με τους παλιούς όρους. Η φιγούρα του πρόσφυγα συνεπώς προκαλεί κρίσεις στον πυρήνα του έθνους-κράτους. Γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Νομίζω πως πρέπει να το αναζητήσουμε στις απαρχές των νεωτερικών συμβολαίων.

Η συγκροτητική αρχή του έθνους-κράτους που προέβλεπε πως η γέννηση σε ένα δεδομένο έδαφος και μια ορισμένη κρατική τάξη αποτελεί πηγή δικαιωμάτων, βρίσκεται σε κρίση. Αυτά που αποτέλεσαν τον πυρήνα των δικαιωμάτων, δηλαδή το δίκαιο του αίματος και το δίκαιο του εδάφους σήμερα διαρρηγνύονται. Το γεγονός ότι κατάφερε να προβλέψει αποτελεσματικά το ζήτημα της ανιθαγένειας μέσα από την ταύτιση της γέννησης με την ιθαγένεια ήταν καταλυτικό για ένα κόσμο που οργανώθηκε ραγδαία στη βάση συντεταγμένων πολιτειών, λειτούργησε όμως και ως το πέπλο συγκάλυψης της απόστασης που υπήρχε μεταξύ του ανθρώπινου όντος καθαυτού, της ίδια της ανθρώπινης ύπαρξης δηλαδή, και του ανθρώπου ως υποκείμενου δικαίου, επενδεδυμένου με νομική υπόσταση. Η μετακίνηση του πρόσφυγα αποκάλυψε την απωθημένη αυτή απόσταση καθώς βρέθηκε ανάμεσά της, εντός μιας ακατάπαυστης διαδρομής μεταξύ αυτών των δύο ασύμπτωτων περιοχών χωρίς ποτέ να καταφέρνει να χαράξει την τομή τους και να εισέλθει σε αυτή.

Οι νομικές κατηγοριοποιήσεις ήταν και παραμένουν ζήτημα πολιτικής απόφασης και οριοθέτησης. Για τους μη-πολίτες πρόσφυγές απέμεινε η υπαγωγή τους στη θολή κατηγορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου που όπως φαίνεται αδυνατεί να εξασφαλίσει τις συνθήκες της διαβίωσής τους. Εκεί πρέπει να εντοπιστεί και η αμηχανία συνολικά της Ευρωπαϊκής πολιτικής τάξης να απαντήσει θετικά στη μετακίνηση. Σπάζοντας αυτήν την ταύτιση της γέννησης με την ιθαγένεια βυθίζει τα έθνη-κράτη σε μια υπαρξιακή κρίση. Η συνθήκη αυτή αποκάλυψε πως όταν τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι ταυτόχρονα και δικαιώματα του πολίτη η ζωή τοποθετείται στο όριο και η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη τίθεται υπό διερώτηση. Ας αναλογιστούμε εδώ την απόφανση της Χάνα Άρεντ που παρότι μας ταξιδεύει 65 χρόνια

πίσω, διατηρεί την ισχύ της στο σήμερα: ”Δεν είναι η απώλεια των συγκεκριμένων δικαιωμάτων, επομένως, αλλά η απώλεια μιας κοινότητας που είναι πρόθυμη και σε θέση να εγγυηθεί ένα οποιοδήποτε δικαίωμα, ήταν η συμφορά που έπληξε ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ανθρώπων. Ο άνθρωπος, αποδεικνύεται, ότι μπορεί να χάσει όλα τα λεγόμενα δικαιώματα του ανθρώπου, χωρίς να χάσει την ουσιαστική ιδιότητά του ως άνθρωπος, την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Μόνο η απώλεια της δυνατότητάς του να ανήκει σε μια κοινότητα-πολιτεία μπορεί να εξοστρακίσει τον άνθρωπο από την ανθρωπότητα” (10). Συνεπώς, η παροχή ιθαγένειας σε όλους, σκιαγραφεί ένα ουσιαστικό διακύβευμα για μια νέα κοινωνική θέσμιση καθώς αποδιοργανώνει τους όρους του αποκλεισμού. Η ανεπάρκεια ωστόσο των δικαιωμάτων του ανθρώπου να διασφαλίσουν τη ζωή φαίνεται και από την ευκολία με την οποία αλλοιώνονται από τους ίδιους τους φορείς που τα υπέγραψαν.

Η συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας παραβιάζει ευθεία της συνθήκη της Γενεύης, το πυρηνικό κέντρο της Ευρώπης των δικαιωμάτων. Σε αντίθεση με το κείμενο της Σύμβασης της Γενεύης όπου κυρώνει πως “κανένα συμβαλλόμενο κράτος δεν θα απελάσει ή επιστρέψει (επαναπροωθήσει), πρόσφυγα με οποιονδήποτε τρόπο στα σύνορα εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία του θα απειλούνταν λόγω της φυλής του, της θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ή πολιτική άποψη” (11) παρατηρούμε την αναίρεση της εν λόγω αρχής, αφού με βάση τα οριζόμενα στη Συμφωνία Ε.Ε. – Τουρκίας, προτεραιότητα στην επανεγκατάσταση θα έχουν οι Σύριοι πρόσφυγες που δεν έχουν επιχειρήσει παράτυπη είσοδο στην Ευρώπη. Αναφορικά με την πρόσφατη απορριπτική απόφαση της επιτροπής προσφυγών που προβλέπει την απέλαση Σύρου πρόσφυγα στη Τουρκία και τη συγκρότηση μέσω νέας τροπολογίας επιτροπών προσφυγών ”κατά παραγγελία” ας σκεφτούμε ξανά πάνω στην παραδοξότητα που μας έθετε η Χάνα Άρεντ ήδη από το 1951: ”Το καλύτερο κριτήριο για να αποφασιστεί εάν κάποιος έχει εξωθηθεί έξω από τα όρια του νόμου είναι η ερώτηση αν θα επωφεληθεί από τη διάπραξη ενός εγκλήματος. Αν μια μικρή διάρρηξη είναι πιθανό να βελτιώσει τη νομική του θέση, τουλάχιστον προσωρινά,

μπορεί κανείς να είναι σίγουρος ότι έχει στερηθεί των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Γιατί τότε ένα ποινικό αδίκημα γίνεται η καλύτερη ευκαιρία για να ανακτήσει κάποιο είδος της ανθρώπινης ισότητας, ακόμη και αν είναι ως μια αναγνωρισμένη εξαίρεση στον κανόνα. Το ένα σημαντικό γεγονός είναι ότι αυτή η εξαίρεση προβλεπόταν από το νόμο. Ως εγκληματίας, ακόμη και ένας ανιθαγενής δεν θα αντιμετωπίζεται χειρότερα από ότι ένας άλλος εγκληματίας, δηλαδή, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως όλοι οι άλλοι. Μόνο ως δράστης εναντίον του νόμου μπορεί να κερδίσει την προστασία από αυτόν. Όσο η δίκη και η καταδίκη του διαρκέσει, θα είναι ασφαλής από την αυθαίρετη εξουσία της αστυνομίας ενάντια στην οποία δεν υπάρχουν ούτε δικηγόροι ούτε προσφυγές. Ο ίδιος άνθρωπος που ήταν στη φυλακή χτες λόγω της απλής παρουσίας του σε αυτόν τον κόσμο, ο οποίος δεν είχε κανένα απολύτως δικαίωμα και ζούσε υπό την απειλή της απέλασης, ή που στελνόταν χωρίς ποινή και χωρίς δίκη σε κάποιο είδος εγκλεισμού, επειδή είχε προσπαθήσει να εργαστεί και να ζήσει, μπορεί να γίνει σχεδόν ένας ολοκληρωμένος πολίτης λόγω μιας μικρής κλοπής. Ακόμα κι αν είναι αδέκαρος μπορεί να πάρει τώρα ένα δικηγόρο, να διαμαρτυρηθεί για τους δεσμοφύλακές του και θα πρέπει να ακουστεί με σεβασμό. Δεν είναι πλέον το απόβρασμα της γης, αλλά αρκετά σημαντικός ώστε να ενημερωθεί για όλες τις λεπτομέρειες του νόμου βάσει του οποίου θα δικαστεί. Έχει γίνει εκ νέου ένα αξιοσέβαστο άτομο.” (12)

Ταυτόχρονα και η ίδια η έννοια του πολίτη αδυνατεί να περιγράψει την πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Τι σημαίνει να είσαι πολίτης σήμερα στην Ευρώπη; Η ιδιότητα του πολίτη έχει πλέον κατακερματιστεί και μετακυλίεται εύκολα σε μια γκρίζα ζώνη δικαίου. Τα παγκόσμια δίκτυα οικονομικής και πολιτικής εξουσίας εκμηδενίζουν την εθνοκρατική πολιτική μέσω της αφαίρεσης καταστατικών δυνατοτήτων από τα έθνη- κράτη, όπως τη δυνατότητα της κυρίαρχης απόφασης και θρυμματίζουν ακόμα και τα τελευταία ψήγματα έκφρασης του πολίτη μέσα από τα κράτη δικαίου. Ακόμα, η σύνθεση των ευρωπαϊκών κοινωνιών μαρτυρά πως η σημασία της έννοιας του πολίτη χάνει την καταγωγική της ισχύ και αναπαράγεται εν απουσία νοήματος. Μία

εξίσου σημαντική επισήμανση που διασταυρώνεται με τις προηγούμενες προέρχεται από την έξοδο της Γαλλίας από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα δικαιώματα του Ανθρώπου και το δίλημμα που έθεσε ο πρωθυπουργός Μάνουελ Βαλς στο κοινοβούλιο – Ελευθερία ή Ασφάλεια – φάσκοντας πως ύψιστη ελευθερία είναι η ασφάλεια, διατηρώντας έτσι το γαλλικό κράτος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης για πάνω από έξι συναπτούς μήνες.

Πράγματι, τα δικαιώματα του ανθρώπου και η έννοια του πολίτη δείχνουν ανεπαρκή ώστε να περιγράψουν αυτή τη κατάσταση. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε πως αποτελούν τη θεσμική παγίωση των δημοκρατικών αγώνων των προηγούμενων αιώνων, και την κληρονομιά που μας παραδίδει η παράδοση του προτάγματος της αυτονομίας που διέλυσε την Ελέω θεού Βασιλεία και ανέδειξε έναν ανθρωπότυπο εν επιγνώσει του εαυτού που θέσπισε δίκαιο από εκείνον και για εκείνον. Αυτό όμως που πρέπει χωρίς περιστροφές να θιχτεί σήμερα είναι η εκχώρηση της ελευθερίας στην κρατική εξουσία, με τις όποιες μεταλλαγές επισυμβαίνουν τα τελευταία χρόνια σε αυτή.

Η πρωταρχική και εξόχως διαφωτιστική διατύπωση των νεωτερικών συνταγμάτων, που διατρανώνει πως όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και ασκούνται από τον ίδιο και υπέρ αυτού, παρά την πασίδηλη ριζοσπαστικότητά της, συγκαλύπτει πως η ιδιοποίηση της εξουσίας από το κυρίαρχο κράτος σηματοδοτεί και την έξοδό του από τη φανταστική αυτή συμφωνία καθώς και τη δυνατότητα του να ορίζει αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα τα μέσα και τους σκοπούς της δημόσιας-πολιτικής σφαίρας. Η αυτοκυβέρνηση του πολιτικού σώματος είναι αδύνατη όταν ο ιδιωτικός και ο δημόσιος χώρος διαμεσολαβούνται από την κρατική νομή της εξουσίας. Τα κοινωνικά συμβόλαια σκηνοθέτησαν την παραίτηση των ανθρώπων από την κοινωνική εξουσία και την παραχώρηση τους στο κράτος. Το κράτος διαφεύγει σήμερα της συμφωνίας αυτής μετατρέποντας τον πολίτη σε ένα εύθραυστο υποκείμενο και τον μη-πολίτη σε μια φιγούρα απροστάτευτη και παραδομένη στην κρατική ισχύ.

Η δυσκολότερη πράξη του παρόντος είναι η αφήγηση του μέλλοντος

που διαγράφεται ως ένας σκοτεινός και αφανέρωτος τόπος. Η σχηματοποίησή του μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από την παροντική του πράξη. Η νόμιμη και ελεύθερη μετακίνηση, το οριστικό κλείσιμο των στρατοπέδων συγκέντρωσης και η διαμονή των προσφύγων στον αστικό ιστό όπως τροχοδρομείται από τις απελευθερωτικές δομές αλληλεγγύης, η απόδοση πολιτικού ασύλου και η άρση του εξουσιαστικού διαχωρισμού πρόσφυγα και μετανάστη αποτελούν τους άμεσα επιτεύξιμους οδοδείκτες που προλειαίνουν το έδαφος για τη θέσμιση ενός δικαίου ανοιχτών συνόρων, τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του πολίτη ως μιας πλήρους συμμετοχικής ιδιότητας και τη δημιουργία ενός πεδίου δικαιωμάτων μη διαμεσολαβημένου από το κράτος.

Η χρονικότητα των νέων πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων έχει μια αυθαίρετη και ακαθόριστη διάρκεια. Η μόνη βεβαιότητα απέναντι στη διάψευση κάθε προσδοκίας και την εκρίζωση κάθε αναγκαιότητας, είναι η νεότευκτη παγκόσμια κοινωνική συγχρονία που διαμορφώνεται μεταξύ των προσφύγων και των κοινωνικών κινημάτων που αποτολμούν να εικονίσουν σχεδιαγράμματα ελεύθερης συμβίωσης αποκόπτοντας την επέλαση της βαρβαρότητας. Η εκθεμελίωση της κρατικής εγκυρότητας προσφέρει τη δυνατότητα της απελευθέρωσης του δημόσιου χώρου, ως μια δικτυωμένη σφαίρα αυτόνομων κοινοτήτων, πέρα από την κρατική δικαιοδοσία όπως μας ψελλίζει το παράδειγμα της Ροζάβα.

Αυτά είναι τα ερωτήματα του καιρού μας. Τις απαντήσεις τις αφήνω σε εμάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Από την επίσκεψη του Αλέξη Τσίπρα και του Μάρτιν Σουλτς στη Μυτιλήνη στις 5 Νοεμβρίου του 2015, μια εβδομάδα μετά τη διαδήλωση στον Έβρο της Πρωτοβουλίας ενάντια στον φράχτη στον Έβρο
https://www.efsyn.gr/arthro/sti-lesvo-gia-prosfygiko-tsipras-kai-soylts
2) βλ. ενδεικτικά: Έμποροι των συνόρων, Αποστόλης Φωτιάδης, Ποταμός, Αθήνα 2015

3) https://www.tovima.gr/politics/article/?aid=534255
4) https://www.athina984.gr/2016/05/26/tourkia-aposyrthikan-ta-enopla-kourdika-tmimata-apo-tin-poli-nusaybin/
5) https://tvxs.gr/news/eyropi-eop/eksamini-paratasi-elegxon-sta-esoterika-synora-tis-sengken-proteine-i-komision
6) https://www.efsyn.gr/arthro/oi-allages-sto-nomoshedio-gia-prosfygiko
7) https://newpost.gr/politiki/532754/bild-enallaktiko-sxedio-ths-ee-gia-metatroph-twn-nhsiwn-se-monima-hotspots
8) Αναφορικά με την πρόταση Μπλερ για δημιουργία outspot στην τότε εκτός Ε.Ε Κροατία το 2003 βλ. Έμποροι των συνόρων, Αποστόλης Φωτιάδης, Ποταμός, Αθήνα 2015
9) βλ. Giorgio Agamben, homo sacer: κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή, εκδόσεις Εξάρχεια, Αθήνα 2016
10) https://eagainst.com/articles/nationstates-and-the-rights-of-man/
11) Από το κείμενο της Σύμβασης της Γενεύης (άρθρο 33 (1))
12) https://eagainst.com/articles/nationstates-and-the-rights-of-man/

Η Οδύσσεια της Προόδου

Αποστόλης Στασινόπουλος

Εκείνον που θέλει η μοίρα τον οδηγεί,
εκείνον που δεν θέλει τον σέρνει.
Κικέρων

Αφηγούμενοι την ιστορία του ομηρικού Οδυσσέα στη *Διαλεκτική του Διαφωτισμού*, οι *Αντόρνο και Χορκχάιμερ,* διαβλέπουν στις πράξεις του ήρωα τον αναγγέλλοντα ύμνο του καπιταλισμού. Όπως οι ίδιοι χαρακτηριστικά αναφέρουν *«ο ήρωας των περιπετειών καταδεικνύεται ως αρχέτυπο ακριβώς του αστικού ατόμου, η έννοια του οποίου πηγάζει μέσα από εκείνη την ενιαία ατομική επικράτηση που το προϊστορικό πρότυπό της είναι ο περιπλανώμενος»*(1). Ο περιπλανώμενος Οδυσσέας, λοιπόν, ως πρόδρομος του αστικού ανθρωπότυπου ενσαρκώνει κατά τους Αντόρνο και Χορκχάιμερ μια φιγούρα που παραγνωρίζει τα ιδιαίτερα όρια της ανθρώπινης ύπαρξης και του φυσικού κόσμου, πελαγοδρομώντας εντός μιας αδιάλειπτης ακαθοριστίας. Ας ιχνηλατήσουμε όμως τη σκέψη τους εκκινώντας από μερικές ενοράσεις τους για το Διαφωτισμό.

Καταλογίζοντας στη διαφωτιστική κίνηση *«πως θέτει τη σκέψη ως ταυτόσημη με τα μαθηματικά»*(2) και ως εκ τούτου *«η μαθηματική μεθοδολογία έγινε τρόπον τινά το τυπικό της σκέψης»*(3) προβαίνουν σε κατηγοριοποιήσεις που, παρά την ευστοχία τους, παραμένουν ελλιπείς. Συλλογιζόμενοι τα παραπάνω, γράφουν πως *«η στεγνή σοφία που δεν αναγνωρίζει τίποτε νέο κάτω από τον ήλιο, επειδή τάχα όλα τα πιόνια του ανόητου παιχνιδιού έχουν χαθεί, όλες οι μεγάλες ιδέες έχουν ήδη συλληφθεί, οι πιθανές ανακαλύψεις είναι εκ των προτέρων σχεδιασμένες, οι άνθρωποι είναι ταγμένοι να αυτοσυντηρούνται μέσω προσαρμογής – αυτή η στεγνή σοφία αναπαράγει απλώς τη φανταστική σοφία που απορρίπτει: τον καθαγιασμό της μοίρας η οποία μέσω αντιποίνων αποκαθιστά αδιάκοπα ό,τι υπήρχε ανέκαθεν. Ό,τι θα ήταν διαφορετικό εξισώνεται με το προϋπάρχον»*(4). Αυτός ο τύπος ερμηνείας του Είναι υπό τη μορφή μιας αρραγούς και πλήρους καθορισμένης ή καθορίσιμης ταυτότητας όπου τα στοιχεία της είναι ήδη δοσμένα εφ' άπαξ και δια παντός, όπου κάθε ετερότητα εξαχνώνεται και κάθε διαφορά *«εξισώνεται με το προϋπάρχον»*, αν και ορθά επικρίνεται ως εν δυνάμει ολοποιητική, δεν αποτελεί επ' ουδενί γέννημα θρέμμα του Διαφωτισμού.

Η ίδια η αρχή της συνειδητής σκέψης του ανθρώπινου όντος έχει

ως προκείμενες τον υπολογισμό και τη βούληση, ενώ παράλληλα όσοι διατείνονται πως το έλλογο στοιχείο αποτελεί την ειδοποιό διαφορά του ανθρώπου εν σχέσει προς το έμβιο περιβάλλον του αυταπατώνται. Η ικανότητα μιας μαθηματικοποιημένης σκέψης υπό το σχήμα της τελεστικής λογικής συναντάται σε όλα τα έμβια αυτοτελικά όντα ως ικανότητα λογικού συλλογισμού και υπολογισμού, συλλογής και ταξινόμησης, ένωσης και χωρισμού. Η ενεργοποίηση αυτών των κατηγοριών μέσω της βούλησης και της δράσης που καθοδηγούνται από τον σχηματισμό ενός προς εκπλήρωση σκοπού, επιτελούνται αφ' ενός στην έμβια ύπαρξη ως βιολογική αυτοσυντήρηση με καθαρή λειτουργικότητα και αφετέρου στο συνειδητό άτομο ως στεγανοποίηση του νοήματος και διατήρηση της κοινωνικής του υπόστασης εντός του γνωσιακού του κλεισίματος.

Ισχυριζόμενοι πως *«όταν στη μαθηματική μέθοδο το άγνωστο μετατρέπεται σε άγνωστο μιας εξίσωσης, τότε παίρνει τα χαρακτηριστικά του παλαιού γνώριμου, προτού ακόμα λάβει μια τιμή»*(5), αναγνωρίζουν αυτό το γνωσιακό κλείσιμο του εκκοινωνισμένου ατόμου παραπέμποντάς το όμως πάλι στα προϊόντα του διαφωτισμού, αποκρύπτοντας πως το κατηγόρημα αυτό παρουσιάζεται άμα τη εμφανίσει της κοινωνίας ως βλέψη διαιώνισης των θεσμισμένων κοινωνικών σημασιών και ισχυροποίηση της κοινωνικής αυτοπαράστασης. Συνεπώς, πώς *«ο διαφωτισμός παραμέρισε το κλασσικό αίτημα να σκέφτεται κανείς τη σκέψη -νόησι νοήσεως, δηλαδή αυτοσυνείδηση στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη»*(6) όταν η λογικο-μαθηματική κατασκευή του Είναι και ο νοηματικός εγκλεισμός του υποκειμένου αρθρώνονται πολύ πριν την *«έξοδο από την ανωριμότητα»* όπως περιέγραφε ο Καντ τον Διαφωτισμό; Άλλωστε, και αυτή η αυτοστοχαστικότητα, αποτελεί η ίδια δυνατότητα της ενσυνείδητης σκέψης ως επεξεργασίας και διαπραγμάτευσης των προϊόντων της και αναφαίνεται με την παρουσία του ανθρώπινου όντος ενώ δεν μπορεί να αλλοιωθεί ως οντολογική κατηγορία διαχωρισμένη από το ανθρώπινο ον.

Αυτό όμως που επισημαίνουν εμφατικά με τα λόγια αυτά οι

συγγραφείς στο έργο τους, και προκύπτει ως ανθρώπινη δημιουργία εντός του κοινωνικο-ιστορικού, αποτελεί αφ' ενός η αυτονόμηση και η κυριαρχία του Λόγου και αφ' ετέρου η ενοποίηση των διαφορετικών περιοχών του Είναι σε μια ανάγνωση που ανάγει όλα τα διαφορετικά επίπεδα σε ένα πεδίο μαθηματικών αναλογιών. *«Το αίτημα του Βάκωνα για μια scientia universalis είναι, παρά την πολυμορφία των πεδίων της έρευνας, τόσο εχθρικό στο μη συνδέσιμο όσο και η Mathesis universalis του Λάιμπνιτς απέναντι στο άλμα»*(7). Μπορούμε ωστόσο να εντοπίσουμε και στον Πυθαγόρα ακόμα αυτή την προσπάθεια να μαθηματικοποιηθεί και να μετρηθεί με ακρίβεια κάθε διαφορετικός οντολογικός τόπος αλλά και στον Πλάτωνα αυτή τη λογικιστική μεταφυσική που εξωραΐζει την παράσταση ως φαινομενική και ως απλώς μίμηση. Μπορούμε όμως να συνάγουμε λογικά ή φυσικά μια αιτιακή ή αναγκαία σύνδεση μεταξύ των προγενέστερων και του νεώτερου πολιορκητικού ενδιαφέροντος για την έρευνα, τις ανακαλύψεις και τη πλήρη μαθηματικοποίηση των επιστημών; Υπάρχει κάποια ενιαία διαδρομή που ενώνει τις εποχές; Με ποιον τρόπο η πραγματική παντοδυναμία αυτών των όρων συνέβη πολύ αργότερα; Προοδευτικά; Ας το εξετάσουμε.

Η καθολίκευση αυτών των σημασιών από τον 14ο αιώνα σε αντίθεση με τη κλασσική εποχή οφείλεται στην εισβολή του απείρου στον *εδώ και τώρα* πεπερασμένο κόσμο. Η προοπτική μιας απεριόριστης προόδου της γνώσης και συνεπακόλουθα μιας απόλυτης προόδου της ισχύος, ακόμα και ως διαδικασία, συγκροτεί μιαν ιδεατότητα που υπερβαίνει όλα τα επί μέρους στηρίγματά της αλλά δεν μπορεί ποτέ να απαλλαγεί από τα ίδια αυτά στηρίγματα. Έτσι, η συμπλοκή ενός εγγενούς προοδευτισμού της γνώσης και της ιστορίας με την ενοποίηση των πεδίων της έρευνας και τη μαθηματικοποίησή τους οδηγεί στο αίτημα της πρόσκτησης μιας απόλυτης αλήθειας που υπερίπταται και ορίζει όλες τις οντολογικές τροπικότητες. Έτσι η σύγχρονη φυσική καταργεί τον χρόνο κυκλώνοντάς τον, σε ένα σχήμα που προσιδιάζει με μια θεϊκή αιωνιότητα. Από την άλλη, η γραμμικότητα –ακόμα και ως διαλεκτική μηχανική ή αντιστρόφως ιστορικός υλισμός– της προοδεύουσας ιστορίας συναρτάται με μια συσσώρευση ορθολογικών

κατακτήσεων που εξορίζουν από την ιστορία ολόκληρες περιόδους της ανθρώπινης δημιουργίας –εγελιανισμός– και προκρίνουν μια λογική παραγωγή του μέλλοντος, ταυτόχρονα με την παράλογη βλέψη για απεριόριστη εξάπλωση της ορθολογικής κυριαρχίας πάνω στη φύση που παραδίδει ηγεμονική θέση στο ιδεολόγημα της ανάπτυξης και στον ακατάσχετο οικονομισμό. Έχει όμως μεγαλύτερη αξία κάτω από τον φακό του προοδευτισμού ο Άμλετ από την Αντιγόνη; Ή μήπως μπορεί ο Οδυσσέας να παρασταθεί σε αυτή την χαλασμένη πυξίδα;

Η ταύτιση της προόδου με τον Διαφωτισμό είναι ιδιαιτέρως εύστοχη διακρίβωση, όμως η πρόσδεση του Ομηρικού έπους με τον Διαφωτισμό και ακολούθως τη λογική της προόδου φαντάζει ως και επικίνδυνη. Η υποβάθμιση του γεγονότος της ανάδυσης της έννοιας της προόδου στον ύστερο Μεσαίωνα οδηγεί σε ανακριβείς διατυπώσεις από τους συγγραφείς. Το ίδιο το εγχείρημα επίσης της συσχέτισης των δύο ετεροχρονικών στιγμών, ως φάσεις διαδοχής υπό την ενότητα του Διαφωτισμού, αναδεικνύει μια υφέρπουσα ιστορική προοδοφορία στη σκέψη των συγγραφέων. Η αγνόηση της ιστορικής ιδιαιτερότητας, εντός της οποίας φύεται και παντοκαθεδρεύει ο προοδευτισμός, φέρει την παρανόηση της παραπάνω αλύσωσης όπου ο Οδυσσέας εξομοιώνεται με τη προοδολατρεία του Καρτεσιανού υποδείγματος διαφέντευσης της φύσης και ο Διαφωτισμός ως εργαλειοποιημένος ορθολογισμός γίνεται κατ’ ουσίαν ολοκληρωτικός(8). Επομένως, οι αποχρώσεις του θεωρητικού καμβά των νεομαρξιστών φιλοσόφων συνωθούνται προς ένα γράφημα που αναμειγνύει πρωτίστως αντιφατικούς ιστορικούς τόπους και δευτερευόντως αντιμαχόμενες σημασιακές αιχμές, κατασκευάζοντας ένα κράμα που επικυριαρχείται από τη διαλυτική απολυτότητα του Λόγου. Καταφεύγοντας στην άποψη πως *«οι ίδιες του οι ιδέες για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν διαφορετική τύχη από τα παλαιά universalia»*(9), εκδηλώνουν την αντινομία μιας σκέψης που προσπαθεί να απελευθερώσει τον Διαφωτισμό από τα βαρίδια της κυριαρχίας αλλά παραγνωρίζει τις υπαρκτές επινοήσεις και αναδημιουργίες της ελευθερίας και της αυτονομίας που επισυμβαίνουν στο διάβα του.

Η κριτική στη Λογοκρατία της κληρονομημένης σκέψης είναι καταστατική για έναν διαυγή φιλοσοφικό και πολιτικό στοχασμό, ο οποίος στοχεύει όμως παράλληλα στην αποφυγή μιας ολικής υπαγωγής ολόκληρης της ιστορίας της φιλοσοφίας σε αυτό το λογοκρατικό τοπίο, απαλείφοντας πλήθος γόνιμων ιστορικών σπερμάτων. Μπορεί η Λογοκρατική θεωρία των ιδεών του Πλάτωνα που στη Πολιτεία του εξοστρακίζει τις τέχνες καθώς πρέπει πρώτα να αποδείξουν τη χρησιμότητα τους όπως έχουν καταγράψει και οι Αντόρνο και Χορκχάιμερ(10), να συμπαρασύρει μαζί της τον Προμηθέα του Αισχύλου που διερωτάται βαθέως για τη σχέση ανάμεσα στο δίκαιο και την εξουσιαστική αυθεντία και με τον σεισμικό του λόγο προκαλεί ρωγμές στους θεσμούς μέσα από τις οποίες μπορεί κανείς να δει την αβυσσαλέα πηγή της ζωής;

Η σύλληψη μιας προσανατολισμένης και προοδεύουσας κίνησης της σκέψης και της ιστορίας επιχειρεί να αντικαταστήσει την παλιά θεολογική τροχιά προς την Επαγγελία. Μεταφέρει την παράλογη υπόσχεση για αθανασία στο *επέκεινα*, σε μια ορθολογική δέσμευση για ένα άφθαρτο και αιώνιο *ενθάδε*. Προγράφει τα παρόντα και τα μελλούμενα μέσω λογικών ή φυσικών αδήριτων αξιωμάτων και διακονεί πως γνωρίζει όλες τις στιγμές του ιστορικού ρου –ή μπορεί να εξάγει όλους τους δυνατούς τρόπους έκφρασής του μέσα από εξισώσεις που συνδυάζουν αμετάβλητα στοιχεία– και τη προδιαγεγραμμένη απόληξή τους. Ο Λόγος δεν αποτελεί παρά μόνο μια πτυχή της σκέψης. Η αναγωγή του σε πρωταρχική και ορίζουσα ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης τον μετατρέπει σε θεό και αυθεντία και τη στιγμή που αμέτρητες κοινωνίες στο παρελθόν απέδιδαν την πηγή των θεσμών τους στον θεό, οι νεότερες και σύγχρονες κατ’ αντιστοιχία την απονέμουν στην εξωκοινωνική πηγή του Λόγου. Η οικονομία, ως κεντρική σημασία του καπιταλισμού, θεμελιώθηκε και απέκτησε μια δεσπόζουσα θέση ανάμεσα στις υπόλοιπες κοινωνικές δραστηριότητες ως ενσάρκωση του Λόγου που είχε ήδη αυτονομηθεί, καθορίσει και ολοποιήσει όλες τις ανθρώπινες λειτουργίες σε ένα μέγεθος. Ο ισχυρισμός περί της ορθολογικότητας του καπιταλιστικού συστήματος δεν είναι παρά μια ταυτολογία που αποκρύπτει πως οι ίδιες οι ανθρώπινες αξίες και δραστηριότητες που υποτίθεται πως άγονται

από τον Λόγο είναι λογικά αυθαίρετες φαντασιακές σημασίες. Από εκεί εκπορεύονται οι κοινωνικές παραστάσεις και βλέψεις με συνέπεια η μόνη ορθολογικότητα του συστήματος να είναι η ορθολογικότητα αυτού του ίδιου λογικά αυθαίρετου συστήματος! Η πρόοδος ταυτίστηκε με τη βαθμιαία αποκάλυψη του ορθού Λόγου, η ιστορία έγινε αποκάλυψη και ο Λόγος, θεός, με αποτέλεσμα κάθε ιστορική περίοδος να παρουσιάζεται ως ορθολογική αναβάθμιση και κάθε παράλογος στόχος να αποποινικοποείται ως ανώτερο στάδιο του Λόγου. Η ηγεμονία του Λόγου όμως, αντί να τον αποκαλύπτει διαρκώς, γεννά τον δίδυμό του. Τον ανορθολογισμό. Αν οι στοχεύσεις της οικονομίας αποτελούν προϊόν ορθολογικού σχεδιασμού, γιατί η παραδοχή πως η επίτευξη τους είναι ικανή να εκπληρώσει τον πόθο της ανθρώπινης ευτυχίας φαντάζει όλο και περισσότερο παράλογη; Σχετικά με αυτό, οι Αντόρνο και Χορκχάιμερ προβαίνουν σε μια οξυδερκή παρατήρηση αποφαινόμενοι πως *«ο διαφωτισμός εμπλέκεται σε κάθε βήμα του βαθύτερα στον μύθο»*(11), έτσι το υπερβατολογικό υποκείμενο του Καντ για το οποίο δεν υπάρχει Είναι που να μην είναι προσπελάσιμο από την επιστήμη αλλά και η εγελιανή πλήρης έλλογη μεσολάβηση του επιμέρους και του γενικού αυτοπαγιδεύονται.

Η σύζευξη ορθολογικής κυριαρχίας και απεριόριστης προόδου κατέστη η μήτρα της νομιμοποίησης πολλαπλών παρανοϊκών γόνων. Η αποικιοκρατική επέκταση, –ο Μαρξ ισχυριζόταν πως οι Ινδοί δεν θα έπρεπε να διαμαρτύρονται για τις αγγλικές αποικίες διότι θα τους φέρει την απαραίτητη πρόοδο!–, η βιομηχανοποίηση της παραγωγής και η διαρκής ανάπτυξη των δυνάμεών της που τεμάχισε τη χρονικότητα των εργαζομένων και την επαναπροσδιόρισε μέσω της άσκησης πειθαρχικής εξουσίας, η δημιουργία ολοκληρωτικών καθεστώτων και στρατοπέδων συγκέντρωσης διεσπαρμένων σε όλο τον πολιτικό χάρτη, η συνεχής διάλυση του πλανητικού οικοσυστήματος και η συντριβή ολόκληρων κοινωνιών που βαφτίστηκαν ως «καθυστερημένες», η διάβρωση του ανθρώπινου ψυχισμού και των κοινωνικών σχέσεων μέσω της ολοκληρωτικής επικράτησης του οικονομισμού σε κάθε έκφανση της ζωής είναι μόνο κάποια από τα παράγωγα της συμβίωσης των άνωθεν σημασιών. Είναι όμως ποτέ δυνατόν να αναμετρηθούν όλα

τα παραπάνω με την κατάρρευση της θεοκρατικής εξουσίας, τη διαρκή ανίχνευση της ελευθερίας, τις δημοκρατικές επαναστάσεις και τους εργατικούς αγώνες, τα χειραφετητικά κινήματα των νέων, των γυναικών, της οικολογίας, της διατροφής, των πολιτικών δικαιωμάτων και των κοινών και να βγουν ισόπαλα; Σε αυτή τη σύγχυση οι Αντόρνο και Χορκχάιμερ, παραβλέποντας την ιστορικότητα της έννοιας της προόδου, προσεγγίζουν το ναι με την αιτιολόγηση του διαφωτιστικού ολοκληρωτικού Λόγου. Ο Διαφωτισμός ζωογόνησε όλα τα παραπάνω και χρειάζεται μια νέα νηφάλια ματιά για να ξεδιαλύνει, να αποτινάξει και να αξιοποιήσει τα διαφορετικά δημιουργήματά του.

Κατά τη βεμπεριανή κοινωνία της απομάγευσης, των ειδικών χωρίς πνεύμα και των ηδονοθήρων χωρίς καρδιά(12), οι συγγραφείς ανατυπώνουν τον ομηρικό Οδυσσέα σε μια εκδοχή που προσομοιάζει με έναν πλήρως εργαλειακό λόγο όπου εκπίπτει στην ανορθολογικότητα απασφαλίζοντας όλη την εξουσιαστικότητά του, και με *«το τυπικό σχήμα της πανουργίας: το αποχωρισμένο, εργαλειακό πνεύμα, καθώς παραιτείται και προσκολλάται στη φύση, της δίνει όσα της ανήκουν και έτσι ακριβώς την εξαπατά»*(13).

Έχοντας διέλθει του δυστοπικού λαβυρίνθου του ολοκαυτώματος, των στρατοπέδων εξόντωσης και της μαζικής κουλτούρας, οι συγγραφείς θεματοποίησαν την κριτική τους στις απαρχές του διαφωτιστικού Λόγου ως αρχέτυπου της κτηνώδους εργαλειοποίησης στην οποία αυτός περιήλθε. *«Πολύ πριν φανεί η Γκεστάπο, η ανθρώπινη σκέψη είχε υποβιβαστεί σε ετυμηγορίες και σε σλόγκαν. Ο καθένας ήταν ταξινομημένος: εβραίος, ξένος ή δικός μας»*(14) και σε αυτή τη κατηγορία σης σκέψης συγκαταλέγεται βιαστικά και τυποποιημένα ο θαλασσοπόρος ήρωας. *«Ο Οδυσσέας ζει σύμφωνα με την πρώτη αρχή που κάποτε συνέστησε την αστική κοινωνία. Είχε κανείς την επιλογή: να εξαπατήσει ή να καταστραφεί»*(15). Οι εν λόγω καταγραφές ανασυγκρότησης του Διαφωτισμού σε μια ενιαία δέσμη ενός κυρίαρχου Λόγου παραπέμπουν πασιφανώς σε μια απόπειρα διαύγασης της νεώτερης και σύγχρονης αστικής παιδείας και λίγο έχουν να κάνουν με τον

Οδυσσέα. Αποπειρώνται να καταδείξουν την αδυνατότητα του αυτονομημένου Λόγου να απομυθοποιήσει ολικά το κοινωνικο-ιστορικό συγκείμενο καθώς και τη διαρκή συμπλοκή του με τον μύθο τον οποίο τον αφομοιώνει, τον συντρίβει και τον επαναφέρει μεταμορφωμένο. Έτσι, η φύση και ο άνθρωπος εκπραγματίστηκαν απεκδυόμενοι κάθε ιδιαίτερη σημασία και μεταγραφόμενοι σε εμπορεύματα απέκτησαν μεταφυσική υπόσταση και ιεροποιήθηκαν.

Ο εργαλειοποιημένος Λόγος συνέτριψε την ατομικότητα σχεδιάζοντας ένα φάντασμα αυτής, απογύμνωσε συλλογικούς νοηματικούς ορίζοντες και κοινούς δεσμούς και ο εαυτός που χαρίστηκε για να είναι μοναδικός έγινε *«με ακόμη μεγαλύτερη βεβαιότητα όμοιος»*(16). Η μαζική κουλτούρα όπως αρθρώθηκε από τα δίχτυα της πολιτιστικής βιομηχανίας μπήκε εξ' αρχής στο στόχαστρο των συγγραφέων. Η εσωτερική ενότητα των μέσων αντανάκλασθηκε στη μηχανική αναπαραγωγικότητα και τυποποίηση των περιεχομένων τους και ως καινοφανής πόλος παιδείας απευθύνθηκε σε έναν ήδη δημιουργημένο παθητικό καταναλωτή. *«Ο πολιτισμός σήμερα σφραγίζει τα πάντα ομοιόμορφα»*(17). Η ενότητα της παραγωγής απαίτησε την ολική εσωτερίκευση των προϊόντων της από ένα μαζικό κοινό. *«Η εξουσία της βιομηχανικής κοινωνίας έχει καταλάβει τους ανθρώπους μια για πάντα»*(18). Αφήνοντας προς στιγμή τις κριτικές αναγνώσεις για την τηλεόραση, το ραδιόφωνο ή τον κινηματογράφο, ας σταθούμε σε μια μικρότερη αλλά αποσαφηνιστική σημείωση. Σχολιάζοντας τη λειτουργία των ζωδίων και του ωροσκοπίου ως μορφή των μαζικών μέσων, ο Αντόρνο, ανέδειξε τη διαπλοκή του ορθολογισμού και του ανορθολογισμού στη διαδικασία συγκρότησης και εκφοράς τους, αλλά και την εφαρμογή τους προς τη χειραγώγηση των υποκειμένων(19). Ακόμα, μια συμπύκνωση όλων των παραπάνω διάγει ο Χορκχάιμερ στο έργο του *Τέχνη και Μαζική κουλτούρα* υποστηρίζοντας πως *«οι πνευματικές λειτουργίες του εξασθενημένου ατόμου της εποχής μας έχουν αναχθεί σε δηλωτικές προτάσεις. Η κίνηση της σκέψης περιορίζεται σε σλόγκαν, διαγνώσεις και προγνώσεις»*(20) ενώ επισημαίνει αλλού πως *«ο Λόγος έχει καταντήσει συνώνυμος της καπατσοσύνης, της*

εξυπνάδας και της ετοιμότητας για δράση»(21). Παράλληλα, πολύ διεισδυτικά ο Σ. Ροζάνης, διαλεγόμενος με τους Αντόρνο και Χορκχάιμερ, επισφραγίζει την κριτική για τη μαζική χειραγώγηση δηλώνοντας πως *«σήμερα περισσότερο από ποτέ το άτομο έχει μετατραπεί σε μαζοάτομο, σε παθητικό καταναλωτή ιδεών και προϊόντων, αφού η συνείδησή του έχει διαστραφεί σε επιδίωξη μιας αποκλειστικά ατομικιστικής απόλαυσης και ευδαιμονίας μέσα στην οποία ο άλλος άνθρωπος είναι ένα αδιάφορο αντικείμενο ή ένα αντικείμενο προς εκμετάλλευση»*(22).

Πράγματι, η απότομη στροφή του δυτικού κόσμου στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα εφάπτεται με ένα πλήθος σημείων της ανάλυσης των συγγραφέων. Το άτομο εγκαινίασε την υπερνεωτερική εποχή μέσα από μια διαδρομή που ξεκίνησε από τη χειραφετητική αμφισβήτηση των κατεστημένων σημασιών και διολίσθησε ακαριαία σε μια ιδιωτική σφαίρα. Ένα άτομο εμπορευματοποιημένο, σαν τραπουλόχαρτο σε ένα παιχνίδι παγκοσμίων αγοραπωλησιών και εξατομικευμένο, εν απουσία όμως ατόμου. Ο γενικευμένος κομφορμισμός επιβλήθηκε μέσα από τις νέες μορφές εξωτερικής αποκοινωνικοποίησης, μεταλλάσσοντας τους φθίνοντες και κρισιακούς παραδοσιακούς πομπούς κοινωνικού συνταυτισμού. Μια απεικόνιση που θυμίζει πολύ τον Οργουελικό ήρωα του *1984*(23) Ουίνστον Σμιθ, που κλαίει γιατί αγάπησε τον Μεγάλο Αδερφό αφομοιώνοντάς τον, αλλά συμπλέκεται και με τη Χαξλεϊκή οπτική όπου κανείς χάνει τη δυνατότητα να σκέφτεται και να διαβάζει, παθητικοποιείται μέσω της υπερσυσσώρευσης πληροφοριών και ελέγχεται μέσα από τον πλούτο των υλικών απολαύσεων (24). Παρήγαγε ένα πορτραίτο εφήμερων ρόλων σαν σημεία επισήμανσης, υπό τη μορφή lifestyle, διαστρέφοντας το άτομο σε ένα μωσαϊκό όπου συγκολλείται από πολλαπλές αντινομικές ψηφίδες που χάνουν την κοινωνικο-ιστορική τους έρεση με το πεδίο δημιουργίας τους και τη βαθιά σύνδεση που είχαν με τις εκάστοτε ιστορικές τους μήτρες. Ο νέος άνθρωπος κολλάζ, απονεκρώνει την ισχύ των παραδεδομένων φαντασιακών σχημάτων χωρίς να μπορεί ή να επιθυμεί να τα αντικαταστήσει με άλλα. Η ξέφρενη φυγή του από την πραγματικότητα και η εθελούσια τύφλωσή του απέναντι στα οριακά σημεία αφετηρίας και απόληξής του, συνεπάγονται την

απουσία μιας βαθιάς και ενεργούς ιστορικότητας της ύπαρξής του και εκφράζονται μέσα από την απρόσκοπτη ροπή του για περισσότερη κατανάλωση και ιδιωτική απόλαυση όπως και για μια εφ' άπαξ καταλήστευση όλων των θεσμών εντός ενός διαρκούς και ατελεύτητου παρόντος.

Η πρόοδος τραυμάτισε θανάσιμα τη νεώτερη και τη σύγχρονη εποχή και συνακολούθως τους ανθρωπολογικούς τύπους που μορφοποιήθηκαν εντός της. Κατακρήμνισε τη σχέση του ανθρώπου με τον χρόνο και τη φύση, θεοποίησε την ορθολογική κυριαρχία και ουδετεροποίησε την τεχνική. Σκηνοθέτησε την εξάρνηση του πεπερασμένου χαρακτήρα του ανθρώπινου βίου και του φυσικού κόσμου καθώς και της ιδιαίτερης χρονικότητας κάθε μορφής που αναδύεται εντός τους, ενώ θρυμμάτισε τη δυνατότητα οριοθέτησης των ανθρώπινων πράξεων δια της φαντασίωσης της κατάργησης της θνητότητας. Εξαλείφοντας τις παραδοσιακές σχέσεις ετερονομίας, εγκαθίδρυσε μια νέα ετερόνομη μεμβράνη όπου στο όνομα της ισοπεδωτικής της επέλασης καταδίκασε κάθε *σύνορο* ως οπισθοδρομικό συντηρητισμό που εναντιώνεται στην αποκάλυψη του Λόγου που καθοδηγεί την ιστορία. Το φάντασμα της αθανασίας και της αιωνιότητας εμφιλοχώρησε στα ιστορικά συμφραζόμενα, με τον άνθρωπο να προκαλεί πολλαπλές *ύβρεις*, απεκδυόμενος την ιστορική του ευθύνη να επαναδιαπραγματευθεί, να αμφισβητήσει και να δημιουργήσει ως στοχαστικό και δημοκρατικό άτομο. Η αναζήτηση μιας υπεριστορικής πηγής εγγύησης του νοήματος δεν κατέχει όμως ουσιοκρατική θέση για την ανθρώπινη ύπαρξη. Ας θυμηθούμε τον Μέγα Ιεροεξεταστή του Ντοστογιέφσκι που κατηγορεί τον Χριστό πως αρνείται να απελευθερώσει τους ανθρώπους καθώς δεν αναλαμβάνει τον ρόλο του κυρίου των σημασιών. *«Αν αποδεχόσουν τους άρτους, θα απαντούσες στη συμπαντική και προαιώνια ανθρώπινη λαχτάρα, δηλαδή, ποιον θα προσκυνήσω;»*(25). Η ορθότητα του ερωτήματος διαστρεβλώνεται από την απάντηση του Ντοστογιέφσκι ο οποίος απαιτεί για τη θεμελίωση των σημασιών και των ορίων ένα έξωθεν δεδικαιωμένο νόημα. Είναι το δημοκρατικό ήθος του αυτοπεριορισμού, που δεν επιζητά προς επίρρωση των σημασιών που δημιουργεί μια εξωκοινωνική πηγή αλλά αναμοχλεύει διαρκώς την ισχύ των

κατεστημένων αληθειών επερωτώντας, αμφισβητώντας και επανακαθορίζοντας συνεχώς, με φρόνηση και επίγνωση της θνητότητάς του, τους θεσμούς και τους νόμους του. Αυτή είναι η απάντηση στο ερώτημα!

Το δημοκρατικό ήθος του αυτοπεριορισμού δεν μπορεί παρά να σημαίνει μια νέα ριζική ιστορική δημιουργία αποκήρυξης του προοδευτισμού και του παράλογου πόθου της αιωνιότητας. Ανιχνεύει τον δημόσιο χώρο και την ελεύθερη συλλογική αυτοκυβέρνηση παραιτούμενο από την αξίωση της απεριόριστης κυριαρχίας και καταστροφής της φύσης. Αναγνωρίζει τη θνητότητα των ίδιων των θεσμών που επινοεί και αυτοστοχάζεται ελεύθερα επάνω σε αυτούς, αποτρέποντας την αυτονόμηση οποιουδήποτε επιμέρους πεδίου. Εδώ βρίσκεται και ο πυρήνας της λανθασμένης απόφανσης της Διαλεκτικής του Διαφωτισμού που εικονίζει τον Οδυσσέα ως την αρχέγονη φιγούρα του καπιταλιστή και καταλήγει να τον βαπτίζει ως και homo economicus(26), όπως είχε κρίσιμα τονίσει στο παρελθόν και ο Καστοριάδης. Ο Οδυσσέας, όταν συναντά τη σκιά του νεκρού Αχιλλέα στον Άδη την ακούει να του λέει: *«Γενναίε Οδυσσέα, μην προσπαθείς να με παρηγορήσεις για τον θάνατό μου. θα προτιμούσα στη γη να ζούσα ακόμα και ας δούλευα για κάποιον ξένο άκληρο, που να μην έχει μεγάλη περιουσία, παρά να είμαι βασιλιάς σε αυτόν τον κάτω κόσμο των νεκρών»*(27). Έχοντας αφήσει πίσω όλους τους σταθμούς σε συνεχή διάλογο με τα πάθη και τις ορμές του, αποκτά στον Άδη την έσχατη γνώση για κάθε άνθρωπο, δηλαδή ότι η μετά θάνατον ζωή δεν υπάρχει ή ότι η ζωή είναι απείρως καλύτερη απ' τον θάνατο και συνεχίζει το ταξίδι του απαντώντας αρνητικά στην τελευταία του στάση και την πρόταση της Καλυψώς να του προσφέρει την αθανασία επιλέγοντας να βιώσει εν επιγνώσει της θνητότητάς του τη μεστή μοναδικότητα της φθαρτής του ύπαρξης. Παροιμιώδης ως προς αυτό είναι και η ιστορική παράφραση του Καστοριάδη στο ποίημα του Α. Εμπειρίκου *Εις την οδό Φιλελλήνων*(28)*: «να γίνη πανανθρώπινη, η δόξα των Ελλήνων, που πρώτοι, θαρρώ, αυτοί, στον κόσμο εδώ κάτω, έκαμαν οίστρο της ζωής τη γνώση* –και όχι το *φόβο– του θανάτου»*(29).

Διατυπώνοντας εδώ την ακροτελεύτια βολή της κριτικής μας, ας σταχυολογήσουμε το έρμα της αμφισβήτησής μας. Το θεωρητικό σύστημα του Χέγκελ, ενός Λόγου που απεργάζεται τα κίνητρα της ιστορίας και αποκαλύπτεται προοδευτικά, οδηγεί αναπόδραστα στη δυνατότητα της εδώ και τώρα παραγωγής όλων των δυνατών τύπων κοινωνικής συγκρότησης, δηλαδή στη λογική παραγωγή του μέλλοντος, ως το περιβόητο «τέλος της ιστορίας», θυμίζοντας τον μονόδρομο της ρήσης του Κικέρωνα. Ο Φράνσις Φουκουγιάμα ως όψιμος μαθητής του Χέγκελ ανέλαβε αυτοβούλως το έργο να φέρει εις πέρας την εμπειρική και διαδικαστική δουλειά που ήταν αναγκαία μετά από αυτό το καθορισμένο ιστορικό τέλος. Τροφοδοτούμενη έτσι η Μάργκαρετ Θάτσερ με τα απαραίτητα φιλοσοφικά εργαλεία, έδωσε από καθέδρας την τελική και περίφημη σφραγίδα της μη εναλλακτικής (There Is No Alternative) συμπυκνώνοντας σε μια φράση το σύνθημα για τον τεμαχισμό της δημοκρατίας, την ηγεμονία του οικονομικού Λόγου, την εξολόθρευση του πλανητικού οικοσυστήματος και τη διαστροφή του ανθρώπινου ψυχισμού. Όποιος επιθυμεί να διερευνήσει την εναλλακτική σήμερα, εκείνη του κλείνει το μάτι. Οι προ(σ)κλήσεις του 21ου αιώνα *«ανοίγουν διψασμένα στόματα να πιουν τη λέξη που θα ανθίσει»*(30) κάτω από την πύλη του δημοκρατικού και οικολογικού ήθους του αυτοπεριορισμού που αδρογραφεί καθημερινά το αυτόνομο άτομο του καιρού μας.

ΠΗΓΕΣ:

(1) Μαξ Χορκχάιμερ – Τέοντορ Β. Αντόρνο, Η διαλεκτική του Διαφωτισμού, Νήσος, Αθήνα 1996, σελ 90
(2) ο.π, σελ 61
(3) ο.π, σελ 61
(4) ο.π, σελ 42
(5) ο.π, σελ 60
(6) ο.π, σελ 62
(7) ο.π, σελ 35
(8) ο.π, σελ 34
(9) ο.π, σελ 34
(10) ο.π, σελ 51

(11) ο.π, σελ 41
(12) βλ. Η Προτεσταντική Ηθική και το *Πνεύμα* του Καπιταλισμού, Gutenberg, Αθήνα, 2000
(13) Μαξ Χορκχάιμερ – Τέοντορ Β. Αντόρνο, Η διαλεκτική του Διαφωτισμού, Νήσος, Αθήνα 1996, σελ 110
(14) Μαξ Χορκχάιμερ, Τέχνη και μαζική Κουλτούρα, Ύψιλον, σελ 64
(15) Μαξ Χορκχάιμερ – Τέοντορ Β. Αντόρνο, Η διαλεκτική του Διαφωτισμού, Νήσος, Αθήνα 1996, σελ 116
(16) ο.π, σελ 43
(17) ο.π, σελ 201
(18) ο.π, σελ 212
(19) βλ. Τέοντορ Β. Αντόρνο, Τα άστρα κάτω στη Γη: Κοινωνιοψυχολογική μελέτη της λαϊκής αστρολογίας, Πρίσμα, Αθήνα 1992
(20) Μαξ Χορκχάιμερ, Τέχνη και μαζική Κουλτούρα, Ύψιλον, σελ 64
(21) Μαξ Χορκχάιμερ, Το τέλος του Λόγου, Έρασμος, σελ 53
(22) Στέφανος Ροζάνης, Ο αδιανόητος θάνατος, Ερατώ, Αθήνα 2002, σελ 134
(23) βλ. Τζωρτζ Όργουελ, 1984: Ο Μεγάλος Αδερφός, Κακτος
(24) βλ. Άλντους Χάξλεϊ, Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος, Κάκτος
(25) Φίοντορ Ντοστογιέφσκι, Αδελφοί Καραμαζόφ, Γκοβοστή, σελ 154
(26) Μαξ Χορκχάιμερ – Τέοντορ Β. Αντόρνο, Η διαλεκτική του Διαφωτισμού, Νήσος, Αθήνα 1996, σελ 115
(27) Ομήρου Οδύσσεια, Λ 488-491
(28) βλ. Ανδρέας Εμπειρίκος, Οκτάνα, Ίκαρος
(29) Κορνήλιος Καστοριάδης, Η αρχαία ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα, Ύψιλον, σελ 23
(30) Ανδρέας Εμπειρίκος, Ενδοχώρα, Άγρα, σελ 13

Οι ξεριζωμένοι στο τρένο της μεγάλης φυγής

Αποστόλης Στασινόπουλος

Η μη διαχειρισιμότητα του ”ΟΧΙ”, που ανέδειξε το καλοκαιρινό δημοψήφισμα, διάνοιξε το έδαφος για μια ριζική διερώτηση γύρω από την πολιτική συγκρότηση του σύγχρονου έθνους-κράτους και τη συγκεντρωτική δομή της ευρωπαϊκής ολιγαρχίας, αλλά φανέρωσε ακόμα περισσότερο με απροκάλυπτη σαφήνεια ,την ισχύ του κυρίαρχου οικονομισμού και τις υπερεξουσίες των χρηματοπιστωτικών μεγεθών, απέναντι τους. Η τεράστια ένταση με την οποία τίθενται διαρκώς σήμερα τα ερωτήματα περί του ”τι σημαίνει να είσαι πολίτης στην σύγχρονη Ευρώπη;” και ”τι απέγιναν οι αφετηριακές εξαγγελίες για ελευθερία, ισότητα ,αδελφοσύνη;” απαντώνται με όρους πολεμικής στη βάση της περαιτέρω υποβάθμισης των εξουσιών του κράτους και της εκποίησης του δημοσίου χώρου και των κοινών αγαθών με την TTIP. Επιπλέον, οι μετασχηματισμοί αυτοί ολοκληρώνονται με την διείσδυση του δημοσίου στο ποινικό δίκαιο και αντίστροφα και εκφέρονται διττά, αφενός με την απαλοιφή του πολιτικού χαρακτήρα των κοινωνικών συγκρούσεων, που έχει ως αποτέλεσμα την ποινικοποίησή τους και αφετέρου με την εισαγωγή της έννοιας του εχθρού στο ποινικό δίκαιο.

Ο Θουκυδίδης, εξιστορώντας τον Πελοποννησιακό Πόλεμο και τη διαφθορά όλων των όψεων της ζωής που έφερε, λέει πως είχε ως αποτέλεσμα οι λέξεις να καταντήσουν να σημαίνουν το αντίθετο από αυτό που σήμαιναν. Αν αυτή η διορατική διαπίστωση για την κατάρρευση της αθηναϊκής δημοκρατίας μας θυμίζει πολύ την σημασιακή και βαθιά πολιτική κρίση του καιρού μας, όπως την περιγράψαμε και παραπάνω, τότε η πρόσφατη προσφυγική κρίση, που διαταράζει και τις έσχατες βεβαιότητες της ύπαρξης μας, σηματοδοτεί κάτι πολύ περισσότερο από την κρίση ως στιγμή αποσύνθεσης και συντριβής των σημασιών που ύφαιναν τον κοινωνικό ιστό. Η κρίση αυτή είναι παρούσα με την αληθινή

έννοια του όρου, ως στιγμή απόφασης και αναπροσαρμογής όλων των ορισμών που μορφοποιούσαν τις παραστάσεις και τις βλέψεις της κοινωνίας, διότι η φιγούρα του πρόσφυγα σημειοδοτεί την ουσιαστικότερη ρήξη με τις αρχές του έθνους κράτους, σπάζοντας την ταύτιση γέννησης και ιθαγένειας.

Η ιστορία είναι ένα πεδίο ανοιχτών κοινωνικών διεργασιών και ριζικά νέων καθορισμών. Το έθνος, ως δημιούργημα ιδιαίτερων κοινωνικο-ιστορικών συνθηκών και συγκρούσεων, επέτρεψε την αφομοίωση ανόμοιων πληθυσμών προσφέροντας την ένταξη των ατόμων σε ένα φαντασιακό συλλογικό σώμα. Αποτέλεσε έναν τεράστιο χώρο παραγωγής ταυτοτήτων, ενοποίησης της διαφοράς και διαμόρφωσης της ομοιομορφίας, καθώς και τη νομιμοποιητική βάση συγκρότησης του νεωτερικού έθνους-κράτους, κάτω από την κυρίαρχη ιδέα της γενικής βούλησης. Αν το έθνος προσέδωσε εκείνο το κοινό δεσμό που συνέδεσε τους διάσπαρτους ψυχισμούς σε ένα σώμα, τότε η γενική βούληση αποτέλεσε την ιδεολογική αφετηρία για την πολιτική έκφραση αυτού του σώματος ως τέτοιο.

Η έννοια του έθνους αποτελεί μέρος μιας ιδεολογίας, καθώς η εθνική ταυτότητα ,ως μια ενεργή ταυτότητα, δεν αποτελεί φυσικό νόμο και σε καμία περίπτωση δεν είναι σύμφυτη με την ύπαρξη του κόσμου. Η διαρκής μετατόπιση των κοινωνικών συνόρων προσλαμβάνεται, όμως, μόνο υπό το πρίσμα του έθνους-κράτους, ως τη μόνη φυσική μονάδα ανάλυσης του συλλογικού, ορίζοντας την ιδιότητα και την ταυτότητα του μετανάστη μέσα από νομικές κατηγοριοποιήσεις, πολιτικές διαχωρισμού, αφομοίωσης και εξαίρεσης. Εν πολλοίς, τα δυτικά κράτη έχουν καθορίσει μέσω της κυρίαρχης αφήγησής τους τη φιγούρα του μετακινούμενου, την προσωρινότητα της κατάστασης του και τη διακεκριμένη του θέση απέναντι στη κυρίαρχη συλλογική ταυτότητα. Η ιστορία του κρατισμού και του πλήρους διαχωρισμού του από την κοινωνία, μας μαρτυρά κατάφωρα και με σαφήνεια τις εξουσιαστικές πολιτικές διαχείρισης, ταξινόμησης και ερμηνείας της μετανάστευσης οι οποίες συγκάλυψαν μέχρι και σήμερα το γεγονός της παγκόσμιας, διαρκούς και πολύπλευρης μετακίνησης ανθρώπων στο χρόνο, της μονιμότητας της παρουσίας τους αλλά και τη

φενάκη μιας συμπαγούς και αδιαίρετης ενότητας όσων ανήκουν στην ίδια εθνο-κρατική τάξη και μοιράζονται ένα μυθικό παρελθόν.

Η κίνηση των τεκτονικών πλακών του πολιτικού χάρτη, η διαρκής πλανητική μετατόπιση δηλαδή των κοινωνικών συνόρων που διαθλώνται στη μορφή του έθνους-κράτους, δημιουργούν σήμερα πολλαπλούς κοινωνικούς σεισμούς, παγκόσμια. Η κατάρρευση των μηχανισμών ελέγχου και επιτήρησης των πληθυσμιακών ροών αποτύπωσε την αποτυχία των ιδεολογημάτων της αποτροπής και της εξαίρεσης. Η πρόταση της Ευρώπης για τη δημιουργία “hot spots” στην Τουρκία με την προσφορά ανταλλαγμάτων, τη στιγμή που η Τουρκία θέτει σε κατάσταση πολιορκίας ολόκληρες περιοχές στο εσωτερικό της, η δημιουργία φράχτη στην Ουγγαρία, η θωράκιση των εθνικισμών στο εσωτερικό των κρατών, η προώθηση μια πολιτικής μετεγκατάστασης και οι αρνήσεις συμμετοχής αρκετών κρατών-μελών, ταυτόχρονα με την ολιγοήμερη μονομερή αναστολή της Σένγκεν στη Γερμανία, υποδηλώνουν τεράστιες εσωτερικές αντιφάσεις που βέβαια δεν οδηγούν με καμία αναγκαιότητα, είτε στη μεταβολή της μεταναστευτικής πολιτικής προς ένα καθεστώς περισσότερης ”αλληλεγγύης”, είτε στην αυταρχικοποίησή της. Είναι αξιοσημείωτο παράλληλα, το γεγονός πως στον κεντρικό ευρωπαϊκό διάλογο εμφιλοχωρούν αιτήματα που συμπυκνώνουν νοήματα, τα οποία έχουν αναδυθεί από τα αντιρατσιστικά κινήματα των τελευταίων δεκαετιών. Το μόνο σίγουρο είναι όμως, πως δεν πρέπει να μεταφράζονται ως ατολμία ή αδυναμία διαχείρισης αλλά ως αμηχανία απέναντι στην εισβολή της ιστορίας στο πολιτικό φαντασιακό του δύσκαμπτου ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Με την ισχυροποίηση των εξουσιών του κράτους μετά τον Α’ παγκόσμιο πόλεμο και τα τεράστια προσφυγικά κύματα που αριθμούσαν εκατομμύρια φυγές, δημιουργείται στο διεθνές δίκαιο ο ορισμός του πρόσφυγα και καθιερώνονται διακρατικές συμφωνίες για τη ρύθμιση των προσφυγικών ροών. Με τη λήξη του Β’ παγκοσμίου πολέμου και τις εκτοπίσεις των ολοκληρωτικών καθεστώτων του μεσοπολέμου, υπήρχαν 30-40 εκατομμύρια

πρόσφυγες στην Ευρώπη. Με μαζικές πολιτογραφήσεις αλλά και τον επαναπατρισμό όσων είχαν εκτοπιστεί από τον πόλεμο, το ζήτημα της παγκόσμιας μετακίνησης εισέρχεται στις διενέξεις του Ψυχρού πολέμου. Ωστόσο ο ορισμός του πρόσφυγα, παρά τα αυξημένα ρεύματα που είχε δημιουργήσει η αποαποικιοποίηση, περιορίζεται στο παράδειγμα της ατομικής δίωξης των αντιφρονούντων από τα κομμουνιστικά κράτη στο απόγειο του Μακαρθισμού. Η ροή της μετακίνησης από το 1950 και μετά, καθορίστηκε από διακρατικές συμφωνίες στη βάση των κοινών αγορών εργασίας ή πολιτικών κάλυψης εργατικού δυναμικού στη δύση. Με την πετρελαϊκή κρίση το 1973, μέχρι και την οποία είχαν στρατολογηθεί περί τους 20 εκατομμύρια ξένοι εργάτες υπό το καθεστώς του "φιλοξενούμενου εργάτη", τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη αποφάσισαν να απαγορεύσουν μονομερώς την εισροή εργατών. Η πολιτική αυτή, οι νόμοι που περιόριζαν την παράνομη μετανάστευση και η ραγδαία συνειδητοποίηση της μονιμότητας της μετακίνησης ,οδηγεί στην επινόηση του διαχωρισμού πρόσφυγα και μετανάστη χωρίς χαρτιά, που θα καθορίσει έκτοτε και το νομικό καθεστώς των μετακινούμενων.

Η εισβολή της ιστορίας στον κοινωνικό χρόνο με την πρόσφατη παγκόσμια και αδιάκοπη μετακίνηση πληθυσμών, δημιούργησε τις ρωγμές για την ανασκευή όλων των νομικών κατηγοριών που στερέωναν την ευρωπαϊκή θεσμική τάξη. Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των εισροών αντιστοιχεί με αυτό που το δικαϊκό πλαίσιο ορίζει ως πρόσφυγα, μαζί με την ανικανότητα συνολικής απορρόφησής τους στην πολιτική μετεγκατάστασης και την αδυναμία ολικής νομικής τους κάλυψης, διαβρώνει το νομικό και εξουσιαστικό διαχωρισμό μεταξύ μετανάστη και πρόσφυγα. Τι είναι άλλωστε όσοι εκτοπίζονται λόγω επισιτιστικών και περιβαλλοντικών κρίσεων ή όσοι πέφτουν θύματα trafficking ή διώκονται πολιτικά και θρησκευτικά κατά τη διαδρομή τους; Η μεγαλύτερη μετανάστευση που γνωρίσαμε από το Β'ΠΠ διεξάγεται σήμερα και κυοφορεί μια νέα πολιτική συνθήκη και όχι ένα πρόβλημα προς επίλυση.

Ο Καρλ Σμιτ, σε μια από τις πιο ευρέως διαδεδομένες δηλώσεις

του, αποφαινόταν πως ”κυρίαρχος είναι αυτός που αποφασίζει για την κατάσταση εξαίρεσης”, αποδεχόμενος τη παλιά ρωμαϊκή ρήση πως ο ”ηγεμών δεν υπόκειται σε νόμους”. Η συνάφεια των παραπάνω διατυπώσεων εντοπίζεται στο γεγονός πως ο κυρίαρχος βρίσκεται έξω από την ισχύουσα δικαϊκή τάξη, έχοντας τη δυνατότητα να εξαιρεί τον εαυτό του από αυτήν και ωστόσο να ανήκει σε αυτήν, καθώς είναι αρμόδιος για τη λήψη της απόφασης. Αντίστοιχα το αντικείμενο της κυριαρχίας, η ανθρώπινη ζωή, δεν βρίσκεται εντός ή εκτός αλλά πάντα ενώπιον του νόμου καθώς η σχέση του με αυτόν εξαρτάται από την κυριαρχική απόφαση για την ανά περίσταση συμπερίληψή του ή όχι στην έννομη τάξη. Η ύπαρξη αυτού του ”εκτός” είναι καταλυτική για την ανθρώπινη ύπαρξη διότι αποκαλύπτει τα όρια μεταξύ φίλου και εχθρού, καθώς και τα αόρατα σημεία επαφής και χωρισμού τους αλλά ακόμα περισσότερο σηματοδοτεί πως η παραπάνω οριοθέτηση είναι καταφανώς ζήτημα πολιτικής απόφασης. Χωρίς να σκιαγραφούμε φαντάσματα μιας παντοδύναμης και απόλυτης εξουσίας ,η επισήμανση πως ο Σμιτ γνώριζε πολύ καλά τι εννοούσε όταν ισχυριζόταν πως η ”κατάσταση εκτάκτου ανάγκης φανερώνει καλύτερα από οτιδήποτε άλλο την ουσία της κρατικής εξουσίας ”, μας εμπεδώνει πως η κατάσταση εξαίρεσης και η έννοια του εχθρού αποτελούν στοιχεία συμφυή με την κρατική οντότητα, στοιχεία τα οποία καθόρισαν το περιεχόμενο και τις εκφορές του κρατικού λόγου, όπως τον γνωρίσαμε μέχρι τώρα.

Οι νέες θεσμίσεις που διαγράφονται τα τελευταία χρόνια, αν και διατηρούν αυτά τα στοιχεία από το παρελθόν, εκπίπτουν σε μια άνευ προηγουμένου εξουσιαστική διαχείριση χωρίς να μπορούν να νομιμοποιηθούν ούτε φυσικά, ούτε ιστορικά, ούτε θεϊκά. Οι ναζί μιλούσαν για νόμους της φύσης ενώ οι μπολσεβίκοι για νόμους της ιστορίας. Σήμερα η κυριαρχία αδυνατώντας να παράξει θετικό ιδεολογικό πρόσημο, και μια υπεριστορική αφήγηση, έχει διαλύσει κάθε συναίνεση και έχει οδηγηθεί σε μια ωμή κρατική κυριαρχία και μια ψυχρή και αναποτελεσματική κυβερνησιμότητα. Η Μεσόγειος παράγεται πλέον, ως σημαίνον του θανάτου και ως κυρίαρχος τόπος μετατροπής της βιοπολιτικής σε θανατοπολιτική. Η επιλογή διατήρησης του φράχτη στον Έβρο, επεκτείνοντας τη

λογική του ρεαλισμού και της διαχείρισης στο ζήτημα των πληθυσμιακών ροών, καταργεί τη μόνη λογική δίοδο εισόδου με συνέπεια να μεγεθύνονται τα θύματα καθημερινά. Η αποτροπή των μαζικών θανάτων στο ”σταυροδρόμι των πολιτισμών” μπορεί να περάσει μόνο μέσα από την αποστρατικοποίηση των συνόρων και το άνοιγμα του Έβρου. Στο πνεύμα αυτό, η “Πρωτοβουλία Αθήνας ενάντια στο φράχτη του Έβρου” καλεί σε διαδήλωση στο φράχτη, στις 31 Οκτώβρη.

Ο Σαίξπηρ με τη γλώσσα του Μάκβεθ, άνοιξε το παράθυρο στο απροσμέτρητο βάθος της ανθρώπινης δημιουργικότητας λέγοντας πως ”είμαστε όλοι ηθοποιοί που χειρονομούμε πάνω σε μια παράλογη σκηνή”. Η σκηνή αυτή συντρίβεται κάτω από τα πόδια μας, ενώ ο σχηματισμός νέων καθορισμών δεσπόζει αναπόφευκτος και ανήκει συνολικά στην κοινωνία. Η ανάθεση δημιουργεί όρους παθητικότητας και απάθειας τη στιγμή που σήμερα ριζώνουν θεσμοί άμεσης δημοκρατίας, με την ενεργό και άμεση συμμετοχή των προσφύγων. Η Κατάληψη Στέγης Προσφύγων στην οδό Νοταρά 26, ενσαρκώνει αυτές τις σημασίες και πραγματώνει νέα προτάγματα, μέσα από την καθημερινή συλλογική πολιτική πράξη. Τα ρεύματα αλληλεγγύης διευρύνονται και διαχέονται στα αυλάκια του κοινωνικού φαντασιακού. Το ταξίδι προς την ελευθερία έχει πολλές διαδρομές και εμείς ας είμαστε μέσα στο τρένο της μεγάλης φυγής.

Τα Κοινά Απορρίμματα και η Κοινωνική Διαχείριση

Αποστόλης Στασινόπουλος

Η διαχείριση των απορριμμάτων επικεντρώνεται σήμερα σε μια ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων σε χωματερές και ΧΥΤΑ –που

λειτουργούν ουσιαστικά σα χωματερές– στην επιμόλυνση αστικών απορριμμάτων από βιομηχανικά απόβλητα και στη συνειδητή διατήρηση των απορριμμάτων σε σύμμεικτη μορφή, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούνται σε συγκεντρωτικές και υπερδιαστασιολογημένες σύνθετες εγκαταστάσεις επεξεργασίας. Οι συνέπειες είναι πολλαπλές και καταστροφικές: η χωρίς έλεγχο διάχυση επικίνδυνων αποβλήτων, οι επιπτώσεις της καύσης (αέρια, τοξική τέφρα κ.λπ.), η ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα, οι τεράστιοι χώροι ταφής, η μηδαμινή κομποστοποίηση και η ανεπαρκής ανάκτηση υλικών. Στο πλαίσιο αυτό προστίθενται και οι συνεχείς προσπάθειες για ιδιωτικοποιήσεις σε όλη τη κλίμακα της διαχείρισης, γεγονός που συνδέεται με τη δημοπράτηση τεσσάρων νέων εργοστασίων στην Αττική, δύο στη Φυλή, ενός στο Γραμματικό και ενός στην Κερατέα.

Αυτό που αντιμετωπίζουμε, εντοπίζεται στην εμπορευματοποίηση σε ό,τι μέχρι τώρα θεωρούνταν κοινό και στη συνεπακόλουθη υποβάθμιση φυσικών πόρων, μέχρι και την καταστροφή του εδάφους, του αέρα, του νερού. Στον πυρήνα της υφιστάμενης διαχείρισης βρίσκεται η λογική πως όλα κινούνται γύρω από την οικονομία επιβάλλοντας έναν αντίστοιχο πολιτισμό της οικονομίας της αγοράς με θεμέλιο την αέναη μεγέθυνση και σπατάλη του συνόλου του φυσικού πλούτου, κάτι από το οποίο το κράτος στη σημερινή του μορφή είναι απολύτως εξαρτημένο. Έχοντας ήδη μετατρέψει, εδώ και δεκαετίες, καθετί δημοσιοκρατικό σε δημόσια οικονομική επιχείρηση, η κρατική εξουσία προσπαθεί να παραδώσει σήμερα σε επιχειρηματικά και εργολαβικά λόμπι τη διαχείριση των παραπάνω επιχειρήσεων –εν προκειμένω των απορριμμάτων– πουλώντας τους χρήστες, δηλαδή εμάς, στο ιδιωτικό κεφάλαιο, κραυγάζοντας ταυτόχρονα πως θα δώσει γη και ύδωρ, ενέργεια και σκουπίδια στην καταστροφική ανάπτυξη και τις κεφαλαιουχικές επενδύσεις.

Γινόμαστε διαρκώς μάρτυρες, μέσα από ένα πλήθος γεγονότων, της συντριπτικής υπεροχής της κερδοσκοπίας που αδηφάγα επιχειρεί να ιδιωτικοποιήσει το σύνολο των κοινών υπό το γυμνό πέπλο της ανάπτυξης. Η λογική των συγκεντρωτικών δομών επεξεργασίας, της

καταστροφής του περιβάλλοντος, της μη ανάκτησης υλικών παραμένει, απλά επιζητάται να περάσει όπως κάθε κοινό αγαθό, μετά τη διαρκή αδυναμία και απογύμνωση του κρατικού μοντέλου διαχείρισης, σε ιδιωτικά συμφέροντα.

Αυτό που δεν πρέπει να μας διαφεύγει και πάνω στο οποίο πρέπει να σκεφτούμε, είναι η ίδια η ύπαρξη των απορριμμάτων ως κοινά και κοινά παραγόμενα αγαθά τα οποία είναι και αδύνατον να συνεχίσουμε να επιτρέπουμε να είναι διαχειριζόμενα από διαχωρισμένες από την κοινωνία εξουσίες καθώς αλλοιώνονται και παραμορφώνονται σε επικίνδυνο βαθμό από της δυνάμεις της αγοράς (και του κράτους που εξαρτάται από την αγορά) και να διεκδικήσουμε μέσα από το συλλογικό πολιτικό πράττειν το αναπαλλοτρίωτο των φυσικών κοινών αγαθών.

Οι κάθε λογής υλικοί, φυσικοί, κοινωνικοί και διανοητικοί πόροι, όπως για παράδειγμα τα απορρίμματα που συνθέτουν τον κοινωνικά παραγόμενο πλούτο, δεν καθίστανται κοινά παρά μόνο μέσα από την άμεση δράση και την αυτοθεσμιστική δραστηριότητα της κοινωνίας για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και τη δημιουργία θεσμίσεων, που καθιστούν δυνατή την ίση πρόσβαση, το μοίρασμα και τη συμμετοχή στην παραγωγή του κοινού πλούτου.

Μέσα από τον αγώνα για την ανάδειξη των απορριμμάτων ως κοινών, μπορούμε να ξεπεράσουμε τη θολή και ψευδή διχοτόμηση μεταξύ κρατικού και ιδιωτικού, καθώς η οικειοποίηση των πόρων, εν προκειμένω των απορριμμάτων, για τη συγκρότηση κοινών περνά μέσα από την απόσπασή τους από πρότερα δικαιώματα ιδιωτικής ή κρατικής ιδιοκτησίας και, κυρίως μέσα από τη διακήρυξη του κοινόχρηστου, αναπαλλοτρίωτου και μη εμπορευματικού χαρακτήρα τους. Η κοινωνική συμμετοχή και διαχείριση των πόρων ενάντια στην ιδιωτική ή κρατική ιδιοκτησία, η μείωση των διαστάσεων των υποδομών, η εγγύτητα, η ενεργή πολιτική πράξη για τη λήψη των αποφάσεων συνολικά γύρω από τη διαχείριση, η λογική του αυτοπεριορισμού και της απομεγέθυνσης σε μια προοπτική να πάψουμε να κυριαρχούμε τη φύση αλλά να ενταχθούμε στο περιβάλλον της, σκιαγραφούν τους όρους για μια διαφορετική διαχείριση των απορριμμάτων διαπνεόμενη από ένα ριζικά νέο

προς το ισχύον φαντασιακό.

Η εναλλακτική πρόταση για την κοινωνική διαχείριση των απορριμμάτων, που αναδείχθηκε από κινηματικές διεργασίες, αποτελεί μια πραγματικά ριζοσπαστική θέση, συμμετέχοντας στον πυρήνα του διαλόγου αυτού, εγκολπώνοντας ακόμα και τους προαναφερθέντες όρους. Συνοπτικά, η πρόταση εστιάζει στις αρχές της **αποκέντρωσης**, της **μικρής κλίμακας**, της ιεράρχησης της διαχείρισης και επιζητά τη μέγιστη ανάκτηση υλικών και τη δραστική μείωση της ποσότητας των απορριμμάτων.

Μιλάμε δηλαδή για μια διαχείριση αποκεντρωμένη (σε επίπεδο δήμου ή διαχειριστικής ενότητας δήμων, με μικρής κλίμακας εγκαταστάσεις) και ολοκληρωμένη, δηλαδή βασιζόμενη στους τρεις άξονες: μείωση-πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση-κομποστοποίηση, έτσι ώστε μια πολύ μικρή –έως μηδενική– ποσότητα αδρανών απορριμμάτων να καταλήγει σε χώρο υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ).

Σε αυτό το σημείο όμως πρέπει να σταθούμε σε κάποια ζητήματα που αναδύονται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο οικοδομείται η συγκεκριμένη πρόταση αλλά και από τα διακυβεύματα που θέτουν τα εκ των πραγμάτων όρια και αδιέξοδα της αυτοδιοίκησης. Ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης ενσαρκώνει μια επέκταση της κρατικής διοίκησης σε τοπικό επίπεδο. Οι όροι και οι δομές του Καλλικράτη διέλυσαν ακόμα και τα τελευταία ψήγματα ή υπόνοιες αποκεντρωμένης αυτοδιοίκησης. Η άμεση εξάρτησή της από την κεντρική εξουσία την υποβιβάζει σε έναν θεσμό με επιτελικό ρόλο, σε υλοποιητή των κυρίαρχων αποφάσεων.

Πρόσφατα ακούσαμε την προσπάθεια του ΥΠΕΚΑ να αφαιρέσει αρμοδιότητες από την περιφέρεια για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Όσοι κατάφεραν να εκλάβουν τον δημόσιο χώρο ως κοινό έδαφος προς κοινωνική αυτοθέσμιση, χωροθετώντας μια σφαίρα ανασκευής των όρων της κυριαρχίας, σφυρηλάτησαν δεσμούς που κατοχύρωναν τον χώρο ως ελεύθερο δημόσιο και κοινωνικό. Η δυνατότητα των κοινωνικών κινήσεων να διαπλάθουν σχέσεις κοινοτικής αυτονομίας με πολιτική έκφραση χωρίς να

απευθύνονται στις κρατικές δομές, εγγράφεται σε ένα ρεύμα συνολικής αμφισβήτησης και συλλογικής δημιουργίας που εξυφαίνει νέους όρους συμβίωσης στην πόλη. Το πραγματικό επίδικο, που ίσως και για πρώτη φορά διατρέχει τον δημόσιο διάλογο και ανακύπτει από τα αδιέξοδα συμπλέγματα κρατικού-ιδιωτικού και τα όρια της αυτοδιοίκησης, εντοπίζεται στη συγκρότηση αιτημάτων, εκπορευόμενων από την κοινωνία, που αναζητούν τρόπους εφαρμογής μέσα από την κοινωνία.

Το ζήτημα της διαχείρισης των σκουπιδιών αποτελεί ένα έδαφος ανοιχτό και πορώδες και η επιδίωξη της συγκρότησης διευρυμένων δημόσιων χώρων μέσα και γύρω από τους οποίους θα συναρθρώνονται συνεταιριστικά εγχειρήματα κοινωνικής διαχείρισης των απορριμμάτων συνιστά ένα απολύτως ουσιαστικό και εφικτό διακύβευμα που μπορεί να ξεκινήσει από τώρα.

Η υλοποίηση της πρότασης ή μέρος αυτής, συνιστά ήδη μια καθημερινή πραγματικότητα, για πολλαπλές πρωτοβουλίες σε δήμους και γειτονιές, ενώ η διεύρυνσή της περνά μέσα από τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του δημόσιου και τον σχηματισμό τόπων αμεσοδημοκρατικής διαβούλευσης και πολιτικής πράξης.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 17

Η φιγούρα του πρόσφυγα και η κρίση του έθνους-κράτους

Αποστόλης Στασινόπουλος

“Η ιστορία δεν είναι πλέον γι’ αυτούς ένα κλειστό βιβλίο και η πολιτική δεν είναι το προνόμιο των εθνικών.”
Χάνα Άρεντ, Εμείς οι πρόσφυγες, The menorah journal,1943

Όσοι με ιστορική βεβαιότητα διαμήνυαν το τέλος της Ιστορίας και τη δύση του ολοκληρωτισμού βρίσκονται σήμερα αναπόδραστα δεμένοι στο άρμα του ολοκληρωτισμού της Δύσης. Οι χιλιάδες νεκροί στη Μεσόγειο δεν αποτελούν μια αναγκαία διαχείριση των υπερμεγεθών προσφυγικών ροών, αλλά μέρος των στρατιωτικών και αντιτρομοκρατικών εκστρατειών της Δύσης. Η βάση της νέας διευρυμένης μετακίνησης ανθρώπων που χαρακτηρίζονται με την ιδιότητα του πρόσφυγα, εντοπίζεται σε έναν διαλυμένο από τις πολεμικές συρράξεις χώρο που περικλείει τη Συρία, την Υεμένη, την Ερυθραία, τη Λιβύη κλπ.. Σε αυτό το πλαίσιο, διαρρηγνύεται και η ψευδεπίγραφη διχοτόμηση μεταξύ μετανάστη και πρόσφυγα που προσέφερε στον νομικό μας πολιτισμό το οπλοστάσιο για να προσδιορίζει την ουσία του παράνομου. Η πολεμική αντιμετώπιση των τεράστιων εισροών προσφύγων δεν πρέπει να μας ξενίζει ως προς τη δικαιϊκή και σημασιακή συγκρότηση του πολιτισμού μας.

Η συγκροτητική αρχή του έθνους-κράτους, που προέβλεπε πως η γέννηση σε ένα δεδομένο έδαφος και μια ορισμένη κρατική τάξη αποτελεί πηγή δικαιωμάτων, βρίσκεται σε κρίση. Η ειδική σχέση που δημιουργείται μεταξύ του διαχωρισμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη όπως διατυπώθηκε και στο πρώτο Γαλλικό Σύνταγμα (Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, το 1789), έδωσε τη δυνατότητα στην εξουσία να αποφαίνεται επί της έννοιας του πολίτη και να την ορίζει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι χιλιάδες απο-πολιτογραφήσεις στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου. Η φιγούρα που θα έπρεπε κατεξοχήν να ενσαρκώνει τα δικαιώματα του ανθρώπου, ο πρόσφυγας, συνιστά, αντιθέτως, τη ριζική κρίση αυτής της έννοιας. Τα δικαιώματα του ανθρώπου αναπαριστούν την εγγραφή της γυμνής φυσικής ζωής στη νομικο-πολιτική κρατική τάξη, ενώ κυοφορούν τη δυνατότητα του αποκλεισμού. Ένα μόνιμο καθεστώς «ανθρώπου καθαυτόν» είναι αδιανόητο για το δίκαιο του έθνους-κράτους, κάτι που υποδηλώνει και η κατάσταση του πρόσφυγα, που θεωρείται πάντα προσωρινή, καθώς οδηγείται στην πολιτογράφηση ή στον επαναπατρισμό.

Το ευρωπαϊκό έδαφος στο οποίο γεννήθηκαν και αργοσβήνουν

σήμερα οι μεγάλες αφηγήσεις στέκεται έκθαμβο απέναντι σε ένα πλήθος μη πολιτών που διαμένουν μόνιμα, και ούτε μπορούν ούτε θέλουν να πολιτογραφηθούν ή να επαναπατριστούν. Γι' αυτούς του μη πολίτες και μόνιμους κατοίκους έχει δημιουργηθεί μάλιστα ο όρος **denizens** (σε αντιδιαστολή με το citizens), που δηλώνει την άρνηση της ιδιότητας του πολίτη· σε αυτούς, εκτός από τους πρόσφυγες πρέπει να υπολογίζουμε και μεγάλα κομμάτια πληθυσμού των ανεπτυγμένων κρατών. Όλο και περισσότερα τμήματα της ανθρωπότητας δεν μπορούν πλέον να αφομοιωθούν στη μορφή του έθνους κράτους. Η αυξανόμενη αποστοίχιση των πολιτών από τους μηχανισμούς ενσωμάτωσης-εκπροσώπησης εκδηλώνει μια εμφανή τάση να μετασχηματιστούν σε denizens.

Ο πρόσφυγας αποτελεί μια οριακή έννοια που θέτει υπό ριζική διερώτηση τις αρχές του έθνους-κράτους – και έτσι πρέπει να τον δούμε. Εάν, στο σύστημα του έθνους-κράτους ο πρόσφυγας συνιστά μια τόσο θεμελιώδης πρόκληση, αυτό συμβαίνει επειδή, σπάζοντας την ταυτότητα μεταξύ ανθρώπου και πολίτη, μεταξύ γέννησης και ιθαγένειας, σηματοδοτεί την ουσιαστικότερη ρήξη με το σύστημα αυτό. Ωστόσο, η παροχή ιθαγένειας σε όλους σκιαγραφεί ένα ουσιαστικό διακύβευμα για μια νέα κοινωνική θέσμιση, καθώς αποδιοργανώνει τους όρους του αποκλεισμού διότι η έλλειψη αυτής της νομικής ταυτότητας διαλύει κάθε άλλη ιδιότητα του ανθρώπινου υποκειμένου το οποίο έτσι διολισθαίνει στη σφαίρα του μη ανθρώπου. Όταν τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι και δικαιώματα του πολίτη, τότε η ζωή καθίσταται φονεύσιμη. Η παγκόσμια και αδιάκοπη μετακίνηση προσφύγων δημιουργεί μια νέα πολιτική συνθήκη, και όχι ένα πρόβλημα προς επίλυση. Ο πρόσφυγας καθίσταται φορέας της συνολικής κρίσης ταυτότητας του έθνους-κράτους τη στιγμή που η έννοια του πολίτη δεν είναι πλέον επαρκής για να περιγράψει την πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών.

Πρέπει να σκεφτούμε πάνω σε αυτό το κενό, στο οποίο ριζώνουν σήμερα θεσμίσεις ριζοσπαστικοποίησης της δημοκρατίας με την ενεργό και άμεση συμμετοχή των προσφύγων και αυτοοργανωμένες κινήσεις αλληλεγγύης που συγκροτούν μια de facto ένταξη τους

στην κοινωνία ανασκευάζοντας όλους τους παραδοσιακούς ορισμούς που μας κληρονομήθηκαν, εκκινώντας από αυτή τη φιγούρα. Η οριακή αυτή φιγούρα του πρόσφυγα αξίζει να θεωρηθεί κεντρική φιγούρα της πολιτικής μας ιστορίας.

https://enthemata.wordpress.com/2015/08/09/stasinopoulos/